

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

בז א ב מו"י פסק יג
מהלכות נזיק ממון הלכה יט
ממנו שנין טו סב טור ש"ע
ח"מ ח"י מנו סעף 6:
בבב ג ד טו"ע ח"מ ט'
מנו סעף 4:
ג ד מני" פ"ח מהלכות נזיק
ממון הלכה א פמג טו סו:

פניני רש"י

הכותל והאילן שנפלו
לרה"ר והזיקו פטור
משלם... דמאי היה ליה
למעבד אטוס הוא:
(ג"מ ק"י: ד"ה פטור)
המוציא מחבורו עליו
הראיה, עליו להביא עדים
לכר את הספק והלווייתא
היא בבבא קמא (דף מו:) מי
בעל דברים יגש אליהם
(שמות כד) יגש אליהם
אליהם: (גיטין מה:)

רבינו חננאל

פירשנוהו למעלה ורבינו אמר
(לאחריו) הא דרמון הכותל
הואילן שנפלו לרשות הרבים
והזיקו פטורין (משלם) ונמו
לו זמן וליקון את האילן
ולפתח את הכותל ונפלו
בתוך הדמון והזיקו פטור לאחר
זמן חייב: לעולם דאפקינהו
אלא דמו לבור אלא אתו במה
הצד וקיימא לן כרבינא
דבבבא קמא ויש אומנין
כרבינא דלא פליגי אלא כל חד
וחד דייק ומקיים:

פוס' לשלם תשלומי נזק
במיטב הארץ:

ת"ר מיטב שדהו של נזק
דבר ו' ישמעאל
ואקשי עליה אבל ערוגה
שמינה משלם שמינה. אבל אם
אכל ערוגה דזה ישלם שמינה
דקאמרת מיטב של נזק
כלומר רואין ערוגה שהיא
מיטב של נזק ומשלם לו
המזיק כפחותה. ופריך לעולם
אינו מיטב אלא כשיעור מה
שאכל בלא תוספת וכגון שהי'
העירית שהיא מיטב נזיק
כזיבורית של מזיק ו' ישמעאל
אומר נתון לו המזיק הזיבורית
שלו דלגבי נזק מיטב הוא.
ואמר מאי תימא נאמר שדה
למעלה נאמר ובער בשדה
אחר והוא השדה של נזק
ונאמר שדה למטה מיטב שדהו
מה שדה האמור למעלה נזיק
אך שדה האמור למטה נזיק.
ו' עקיבא אומר מיטב שדהו
של מזיק וקל וחומר להקדש.
ואמר ו' עקיבא ויק מיטב
שדהו וישלם של משלם הוא
המזיק. ו' ישמעאל אהני
גזירה שיה כדאמרן. ואהני
דקרוקו דקרא דאי אית המזיק
עירית וזיבורית וזיבורית דיריה
לא שוה כעירית דניזק משלם
לו מיטב שלו. ו' עקיבא
אומר לא בא הכתוב אלא
לגבות לנזקין מן העירית וקל

בבא קמא דף י
פרק ראשון
ארבעה אבות

בבא קמא

מסורת
הש"ס

גמ' (ב"מ ק"י: ב) ע"י
רש"י שכת קנן: ד"ה קל"ו
(ג) לקמן נע. גיטין מה:
(ושם כל המוקד) (ד) ע"י
מוספות ערפי טו. ד"ה
הו"ו (ה) דאית ליה למזיק
עידית וזיבורית ועידית
דניזק לא שריא כעירית
דמזיק וזיבורית דמזיק
לא שריא כעירית דניזק
כ"ר כ"ל מנה"ש כ"ס
ה"ר ש"ס (ו) לקמן לו:
(ז) גיטין (ח) א:
(ט) טע: כ"מ א

גליון הש"ס

גמ' אהני ג"ש. ע"י ערפי
טו ע"ה מוס' ד"ה הו"ל ב'
כמוכס:

תורה אור

גמ' אפי' יבער איש שדה
או כרם וישלח את בעירה
פיערו וכבע פשרה אחר
מיטב שדהו ומיטב קרמו
ישלם:

(שמות כד: ד)

בן וכו' יגף שור איש את
שור רעהו ונתן ומקרו את
השור רעהו ונתנו את קספו
ובם את הפת ויחצין:

(שמות כה: טו)

רש"י בן והיה השדה
פצאחו ביביל קרש לוי
פשרה החרם לפניהו פתחה
אחנתו:

(ויקרא כ: מה)

נמי מצי איירי ופטור משלם וכגון שלא נודע לבעליו שפלו או ידעו
ולא יכלו לסלקו כל כך מהר והא' ללא קמני נתנו לו זמן לסלקו
ולפטור משלם דבהיק נפילה גופה נמי מיירי ונתנו לו זמן לקון
ולסחור ולפטור קאלמר והסתא אחי שפיר דמדמה ליה לצור טפי

שור יוביה. שברשות צ"ד הוא מהלך צרה"ר שהרי כל אדם יש לו
רשות בנך ואם הזיק חייב אף אני לציבא כו' והיינו הצד השוה דמתני':
נתנו לו זמן. צ"ד: מאי שנא בור שכן הזיקו מצוי. שדרך שופלין
שם בצמחם ואי קשיא הא מילתא דלאמך לעילי דרגל הזיקה מנאי

שור יוביה מה לשור שכן דרכו לילך ולהזיק
בור תוכיה וחזר הדין רבינא אמר לאתווי
הא דהנן ⁶הכותל והאילן שנפלו לרה"ר
והזיקו פטור משלם נתנו לו זמן לקון את
האילן ולסתור את הכותל ונפלו בתוך הזמן
והזיקו פטור לאחר הזמן חייב היכי דמי אי
דאפקרה בין לרב בין לשמואל היינו בור
מאי שנא בור דהזיקו מצוי ושמירתו עליך
הני נמי הזיקו מצוי ושמירתו עליך אי דלא
אפקרינהו לשמואל דאמר כולם מבורו
למדנו היינו בור לעולם דאפקרינהו ולא דמי
לבור מה לבור שכן תחילת עשייתו לנזק
תאמר בהני שאין תחילת עשייתו לנזק שור
יוביה מה לשור שכן דרכו לילך ולהזיק בור
תוכיה וחזר הדין: כשהזיק חב המזיק: חב
המזיק חייב המזיק מיבעי ליה אמר רב יהודה
אמר רב האי תנא ירושלמי הוא דתני
לישנא ⁷קלילא: לשלם תשלומי נזק: (ט"ו"ר

אומיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב שדהו
של נזק ומיטב כרמו של נזק דברי רבי
ישמעאל ר' עקיבא אומר לא בא הכתוב
אלא לגבות לנזקין מן העירית וק"ו להקדש
ור' ישמעאל אבל שמינה משלם שמינה אבל
כחושה משלם שמינה אמר רב אידי בר אבין
הכא במאי עסקינן כגון שאכל ערוגה בין
הערוגות ולא ידעינן אי כחושה אבל אי
שמינה אבל דמשלם שמינה אמר רבא ומה
אילו ידעינן דכחושה אבל לא משלם אלא
כחושה השתא דלא ידעינן אי כחושה אבל
אי שמינה אבל משלם שמינה המוציא מחבורו
עליו הראיה אלא אמר רב אחא בר יעקב
הכא במאי עסקינן כגון שהיתה עירית
דניזק כזיבורית דמזיק ובהא פליגי רבי
ישמעאל סבר בדניזק שיימינן ורבי
עקיבא סבר בדמזיק שיימינן מ"ט דרבי
ישמעאל שדה שדה למטה ונאמר שדה
למעלה מה שדה האמור למעלה דניזק אף
שדה האמור למטה דניזק ורבי עקיבא מיטב
שדהו ומיטב כרמו ישלם דהאיך דקא משלם
ורבי ישמעאל ⁸אהני ⁹גזרה שוה ואהני קרא
אהני גזרה שוה כדקאמינא אהני קרא כגון
¹⁰דאית ליה למזיק עירית וזיבורית ועירית
לניזק וזיבורית דמזיק לא שריא כעירית דניזק
דמשלם ליה ממיטב דיריה דלא מצי אמר
ליה תא את גבי מזיבורית אלא גבי ממיטב
ר' עקיבא אומר לא בא הכתוב אלא לגבות
לניזקין מן העירית וקל וחומר להקדש מאי קל
וחומר להקדש אילימא דנגח תורה דידן לתורה
דהקדש י"שור ¹¹רעהו אמר רחמנא ו"לא
שור של הקדש אלא לאומר הרי עלי
מנה לברך הבית דאתי גובר ושקיל
מעירית לא יהא אלא בעל חוב
ובעל

אמריב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב שדהו
של נזק ומיטב כרמו של נזק דברי רבי
ישמעאל ר' עקיבא אומר לא בא הכתוב
אלא לגבות לנזקין מן העירית וק"ו להקדש
ור' ישמעאל אבל שמינה משלם שמינה אבל
כחושה משלם שמינה אמר רב אידי בר אבין
הכא במאי עסקינן כגון שאכל ערוגה בין
הערוגות ולא ידעינן אי כחושה אבל אי
שמינה אבל דמשלם שמינה אמר רבא ומה
אילו ידעינן דכחושה אבל לא משלם אלא
כחושה השתא דלא ידעינן אי כחושה אבל
אי שמינה אבל משלם שמינה המוציא מחבורו
עליו הראיה אלא אמר רב אחא בר יעקב
הכא במאי עסקינן כגון שהיתה עירית
דניזק כזיבורית דמזיק ובהא פליגי רבי
ישמעאל סבר בדניזק שיימינן ורבי
עקיבא סבר בדמזיק שיימינן מ"ט דרבי
ישמעאל שדה שדה למטה ונאמר שדה
למעלה מה שדה האמור למעלה דניזק אף
שדה האמור למטה דניזק ורבי עקיבא מיטב
שדהו ומיטב כרמו ישלם דהאיך דקא משלם
ורבי ישמעאל ⁸אהני ⁹גזרה שוה ואהני קרא
אהני גזרה שוה כדקאמינא אהני קרא כגון
¹⁰דאית ליה למזיק עירית וזיבורית ועירית
לניזק וזיבורית דמזיק לא שריא כעירית דניזק
דמשלם ליה ממיטב דיריה דלא מצי אמר
ליה תא את גבי מזיבורית אלא גבי ממיטב
ר' עקיבא אומר לא בא הכתוב אלא לגבות
לניזקין מן העירית וקל וחומר להקדש מאי קל
וחומר להקדש אילימא דנגח תורה דידן לתורה
דהקדש י"שור ¹¹רעהו אמר רחמנא ו"לא
שור של הקדש אלא לאומר הרי עלי
מנה לברך הבית דאתי גובר ושקיל
מעירית לא יהא אלא בעל חוב
ובעל

בהקדש לא בשן ולא פדייה אין מעילה בקרקעות דמי
ברגל

שור יוביה. שברשות צ"ד הוא מהלך צרה"ר שהרי כל אדם יש לו
רשות בנך ואם הזיק חייב אף אני לציבא כו' והיינו הצד השוה דמתני':
נתנו לו זמן. צ"ד: מאי שנא בור שכן הזיקו מצוי. שדרך שופלין
שם בצמחם ואי קשיא הא מילתא דלאמך לעילי דרגל הזיקה מנאי
ולא יכלו לסלקו כל כך מהר והא' ללא קמני נתנו לו זמן לסלקו
ולפטור משלם דבהיק נפילה גופה נמי מיירי ונתנו לו זמן לקון
ולסחור ולפטור קאלמר והסתא אחי שפיר דמדמה ליה לצור טפי
מלאש ולפו על גב דבשעת נפילה ימי לדמותו ולאש כמו לצור דמלאש חלוק
במה שאין כח אחר מעורב בו ומבור חלוק במה שאין תחילת עשייתו לנזק
אלא לכן דימה אורו לצור משום דבהיק דלאחר נפילה אין לדמותו
כלל אלא לצור:
חב חייב מיבעי ליה. בשאר דוכתין לא דייק הכי כגון
ואין חזין לרדס אלא בפניו ומוסס לצי"ח בנקוס שחב לאחריס ¹²דהתם
לא שייך לשון חיוב אלא לשון חובה:
ורבי ישמעאל אבל שמינה. פירוש בשלמא אכל שמינה משלם
שמינה אלא אכל כחושה אמאי משלם שמינה אי נמי הי"פ כיון דבשמינה
אין משלם אלא שמינה כמו שהזיק ולא קנסינן ליה כלשם יוסת ממה
שזיק א"כ כשאלו כחושה נמי לא לקנסינן לשלם יוסת ממה שהזיק
לשם שמינה וא"ת אמאי טעי טפי דבדברי ר' ישמעאל לומר שאם אכל
כחושה משלם שמינה יותר מדברי ר' עקיבא דלמא ר' עקיבא קאלמר
נמי שאם אכל ערוגה כחושה משלם ערוגה שמינה עשדותיו וי"ל לפיכך
טעה בדברי רבי ישמעאל טפי משום דקאלמר רבי עקיבא לא בא הכמוז
אלא לגבות לניזקין מן העירית משמע ששמע מר' ישמעאל שבה הכמוז
למינן יותר ממה שהזיק כגון דלא אכל כחושה משלם שמינה:
כגון שהיתה עירית דניזק כזיבורית דמזיק. ואיפכא לא מצי
למינר דכ"ע מודו דאין משלם אלא עירית שיש לו ואין לרבי לקנות
כדאמרין לקמן (ד' ז): אין לו אלא זיבורית כולם גוזין מן הזיבורית
ומינאו אי בשל עולם הן שמין המ"ל כגון זיבורית דמזיק כעירית דלמלא
דל"ר עקיבא גוזין מן הזיבורית ול' ישמעאל יהיב ליה מעירית דניזק
ואפילו למ"ד צלו הן שמין המ"ל דלית ליה למזיק כעירית דלמ"ד כסף
או מיטב וישלם כסף לרבי ישמעאל ול' עקיבא לא ישלם אלא
ממיטב שלו: **שור רעהו כו'.** תימה ולוקמה בשן ורגל שהזיק את
ההקדש דהתם לא כמינן רעהו ומקין ליכא למיף דלמינה מועדת מתחילתה
וגזרה שוה דמתת נתינה ישלם כסף נמי לא ילפינן דלא נתקבלה אלא
לענין תשלומי מיטב דאי לכל מיני ליעטרו כולוה ממטמן וצרה"ר וכלים
ופסולי המוקדשין וי"ל דכולוהו נזקין פטורין בהקדש כדמוכח בירושלמי
כריש הניזקין דקאלמר התם בזה אפן קיימינן אי בהכשר נזקין הא בתינא
שור רעהו ולא שור של הקדש ואי בנזקין גופו הא תני רבי חייא
נזקין להדיט ואין נזקין לגבהו אלא בואמר הרי עלי מנה לצדק
הבית משמע דלא משכחת נזקין

שור יוביה. שברשות צ"ד הוא מהלך צרה"ר שהרי כל אדם יש לו
רשות בנך ואם הזיק חייב אף אני לציבא כו' והיינו הצד השוה דמתני':
נתנו לו זמן. צ"ד: מאי שנא בור שכן הזיקו מצוי. שדרך שופלין
שם בצמחם ואי קשיא הא מילתא דלאמך לעילי דרגל הזיקה מנאי
ולא יכלו לסלקו כל כך מהר והא' ללא קמני נתנו לו זמן לסלקו
ולפטור משלם דבהיק נפילה גופה נמי מיירי ונתנו לו זמן לקון
ולסחור ולפטור קאלמר והסתא אחי שפיר דמדמה ליה לצור טפי
מלאש ולפו על גב דבשעת נפילה ימי לדמותו ולאש כמו לצור דמלאש חלוק
במה שאין כח אחר מעורב בו ומבור חלוק במה שאין תחילת עשייתו לנזק
אלא לכן דימה אורו לצור משום דבהיק דלאחר נפילה אין לדמותו
כלל אלא לצור:
חב חייב מיבעי ליה. בשאר דוכתין לא דייק הכי כגון
ואין חזין לרדס אלא בפניו ומוסס לצי"ח בנקוס שחב לאחריס ¹²דהתם
לא שייך לשון חיוב אלא לשון חובה:
ורבי ישמעאל אבל שמינה. פירוש בשלמא אכל שמינה משלם
שמינה אלא אכל כחושה אמאי משלם שמינה אי נמי הי"פ כיון דבשמינה
אין משלם אלא שמינה כמו שהזיק ולא קנסינן ליה כלשם יוסת ממה
שזיק א"כ כשאלו כחושה נמי לא לקנסינן לשלם יוסת ממה שהזיק
לשם שמינה וא"ת אמאי טעי טפי דבדברי ר' ישמעאל לומר שאם אכל
כחושה משלם שמינה יותר מדברי ר' עקיבא דלמא ר' עקיבא קאלמר
נמי שאם אכל ערוגה כחושה משלם ערוגה שמינה עשדותיו וי"ל לפיכך
טעה בדברי רבי ישמעאל טפי משום דקאלמר רבי עקיבא לא בא הכמוז
אלא לגבות לניזקין מן העירית משמע ששמע מר' ישמעאל שבה הכמוז
למינן יותר ממה שהזיק כגון דלא אכל כחושה משלם שמינה:
כגון שהיתה עירית דניזק כזיבורית דמזיק. ואיפכא לא מצי
למינר דכ"ע מודו דאין משלם אלא עירית שיש לו ואין לרבי לקנות
כדאמרין לקמן (ד' ז): אין לו אלא זיבורית כולם גוזין מן הזיבורית
ומינאו אי בשל עולם הן שמין המ"ל כגון זיבורית דמזיק כעירית דלמלא
דל"ר עקיבא גוזין מן הזיבורית ול' ישמעאל יהיב ליה מעירית דניזק
ואפילו למ"ד צלו הן שמין המ"ל דלית ליה למזיק כעירית דלמ"ד כסף
או מיטב וישלם כסף לרבי ישמעאל ול' עקיבא לא ישלם אלא
ממיטב שלו: **שור רעהו כו'.** תימה ולוקמה בשן ורגל שהזיק את
ההקדש דהתם לא כמינן רעהו ומקין ליכא למיף דלמינה מועדת מתחילתה
וגזרה שוה דמתת נתינה ישלם כסף נמי לא ילפינן דלא נתקבלה אלא
לענין תשלומי מיטב דאי לכל מיני ליעטרו כולוה ממטמן וצרה"ר וכלים
ופסולי המוקדשין וי"ל דכולוהו נזקין פטורין בהקדש כדמוכח בירושלמי
כריש הניזקין דקאלמר התם בזה אפן קיימינן אי בהכשר נזקין הא בתינא
שור רעהו ולא שור של הקדש ואי בנזקין גופו הא תני רבי חייא
נזקין להדיט ואין נזקין לגבהו אלא בואמר הרי עלי מנה לצדק
הבית משמע דלא משכחת נזקין

שור יוביה. שברשות צ"ד הוא מהלך צרה"ר שהרי כל אדם יש לו
רשות בנך ואם הזיק חייב אף אני לציבא כו' והיינו הצד השוה דמתני':
נתנו לו זמן. צ"ד: מאי שנא בור שכן הזיקו מצוי. שדרך שופלין
שם בצמחם ואי קשיא הא מילתא דלאמך לעילי דרגל הזיקה מנאי
ולא יכלו לסלקו כל כך מהר והא' ללא קמני נתנו לו זמן לסלקו
ולפטור משלם דבהיק נפילה גופה נמי מיירי ונתנו לו זמן לקון
ולסחור ולפטור קאלמר והסתא אחי שפיר דמדמה ליה לצור טפי
מלאש ולפו על גב דבשעת נפילה ימי לדמותו ולאש כמו לצור דמלאש חלוק
במה שאין כח אחר מעורב בו ומבור חלוק במה שאין תחילת עשייתו לנזק
אלא לכן דימה אורו לצור משום דבהיק דלאחר נפילה אין לדמותו
כלל אלא לצור:
חב חייב מיבעי ליה. בשאר דוכתין לא דייק הכי כגון
ואין חזין לרדס אלא בפניו ומוסס לצי"ח בנקוס שחב לאחריס ¹²דהתם
לא שייך לשון חיוב אלא לשון חובה:
ורבי ישמעאל אבל שמינה. פירוש בשלמא אכל שמינה משלם
שמינה אלא אכל כחושה אמאי משלם שמינה אי נמי הי"פ כיון דבשמינה
אין משלם אלא שמינה כמו שהזיק ולא קנסינן ליה כלשם יוסת ממה
שזיק א"כ כשאלו כחושה נמי לא לקנסינן לשלם יוסת ממה שהזיק
לשם שמינה וא"ת אמאי טעי טפי דבדברי ר' ישמעאל לומר שאם אכל
כחושה משלם שמינה יותר מדברי ר' עקיבא דלמא ר' עקיבא קאלמר
נמי שאם אכל ערוגה כחושה משלם ערוגה שמינה עשדותיו וי"ל לפיכך
טעה בדברי רבי ישמעאל טפי משום דקאלמר רבי עקיבא לא בא הכמוז
אלא לגבות לניזקין מן העירית משמע ששמע מר' ישמעאל שבה הכמוז
למינן יותר ממה שהזיק כגון דלא אכל כחושה משלם שמינה:
כגון שהיתה עירית דניזק כזיבורית דמזיק. ואיפכא לא מצי
למינר דכ"ע מודו דאין משלם אלא עירית שיש לו ואין לרבי לקנות
כדאמרין לקמן (ד' ז): אין לו אלא זיבורית כולם גוזין מן הזיבורית
ומינאו אי בשל עולם הן שמין המ"ל כגון זיבורית דמזיק כעירית דלמלא
דל"ר עקיבא גוזין מן הזיבורית ול' ישמעאל יהיב ליה מעירית דניזק
ואפילו למ"ד צלו הן שמין המ"ל דלית ליה למזיק כעירית דלמ"ד כסף
או מיטב וישלם כסף לרבי ישמעאל ול' עקיבא לא ישלם אלא
ממיטב שלו: **שור רעהו כו'.** תימה ולוקמה בשן ורגל שהזיק את
ההקדש דהתם לא כמינן רעהו ומקין ליכא למיף דלמינה מועדת מתחילתה
וגזרה שוה דמתת נתינה ישלם כסף נמי לא ילפינן דלא נתקבלה אלא
לענין תשלומי מיטב דאי לכל מיני ליעטרו כולוה ממטמן וצרה"ר וכלים
ופסולי המוקדשין וי"ל דכולוהו נזקין פטורין בהקדש כדמוכח בירושלמי
כריש הניזקין דקאלמר התם בזה אפן קיימינן אי בהכשר נזקין הא בתינא
שור רעהו ולא שור של הקדש ואי בנזקין גופו הא תני רבי חייא
נזקין להדיט ואין נזקין לגבהו אלא בואמר הרי עלי מנה לצדק
הבית משמע דלא משכחת נזקין

בבא קמא דף י

אוצר

מסכת בבא קמא

דף ו. - דף י:

דף ו:

הידושים

השנין בראש גגו עד שנפלו ברוח מזויה וסיוע הרוח כמאן ליתיה מאחר דלין לו בעל משא"כ לפי' המוס' שכחנה דהיכא לרוח מסייע מבטל מעשיו ולא נקרא מעשיו גרמו לו א"כ הי"מ למיפך דד"ק:

ד"ה לאתווי

ובשמא משיב כו' אין דהייבו כו' והווי אשור כו' ק"ק דלמאי מתקו דה"ל למיגדסי וה"ו דהכי פריך כלעיל אי כהדי דקאזלי קמוקי היינו א' ויש ליישב דד"ק:

(מהר"ב - מהרש"א)

והא דאמרינן לענין ד' דברים כו' היינו נזק כו' עכ"ל ה"א מתייהב דהיאך מתוקמה הך ד' דברים דכללן נזק ה"א מתייהב שם דשור וזכר פטור ולענין נזקין ה"א קאמר דכחולן חייבין גם ההוספות שם כחכו דשפיר מתוקמה צנוסת וכוון שידע האדם צנוסת נפילת חצירו דמשיב צנוסת לענין צנוסת אכל דבריהם דהכא ל"ע:

(מהר"ב - מהרש"א)

ה"א ד' דברים היינו נזק בעיר שבת ורפיפו. ויש לתמוה דהא כבר אמר דנזק משלמין בין שלשלת דנזקה חייבין נזק וז"ל דה"ק לענין ד' דברים כלומר משלום החיוב דד' דברים מ"ה שעדיין נשאר שלם נשאל מה שראוי לחייבונו והיינו דלמון ד' דברים אי נזק לער שבת ריפוי וזקן וכבר נשאל ונשאר שלשלת משלום האדם. ומסקי' המוס' ולא היו ד' דברים דלעיל ר"ל נזק ה' ע"כ ע"ש א"כ למיבו ד' דברים וס' ודאי ר"י לחייבו ד' דברים שלם חייב בו אם השור וזכר ואש והיינו לער ריפוי שנת וצנוסת אכל נזק גם השור חייב בו דד"ק:

(תפארת שמואל)

צ"ע דהיינו דוקא בכחונה אע"ג ד"א הוי דוביא דאדם. וז"ל הרב רש"ל כחכמת שלמה פ"י כשכונת השור כמו כונת האדם כמו שמשמע לעיל דד"ק מלאכה עכ"ל הרב מהרש"ל ז"ל. וז"ל ר"ל דלין לתרן מכונת צנוסת הרי כמו שאין כוונה באלם וע"ז אמר דזה אינו כי כונת השור וכו' אך מה שמסקי' דמשמע כן לניל יגעתי ולא מלאה אף מדברי רש"י ולעיל דנזק שפתי זה ריש ע"כ ק"ת משמע כן דקאמר כי פרכי' מה לשור שכן כונתו להיקח תאמר באלם ואדם יוכיח שפתי' אין כונתו להיקח חייב וכו' וכי אינו יוכיח מצד האדם הלא אין כוונה באלם הוי כמו כוונה צנוסתה. אלא ודאי כונתו השור חייב כמו כונת האדם דד"ק נ"ל:

(תפארת שמואל)

ד"ה מה לבור שכן שלא ברשות

דאפי' עשאו ברשות כו' עכ"ל ויש לתקן דדוקא התם דנחמלה היינו כשפקיר רשותו הוי שלם ברשות משא"כ הכא צנוסתין כו' דחמלה התקלה כשהשליכן ליה"ר הוי ברשות כ"ד דד"ק:

(מהר"ב - מהרש"א)

ד"ה תאמר

ושם א"ה ה"ו רשות כו'. וצ"ע המוס' לשיטתיהו לקמן דט"ו א' ד"ה כולה אכל לגי' הספרים י"ל נמיסדת לפיחות לא' מתן וזהו וזה לשוריים הי"ש. וזהו יתייבב שטיבת הרי"ף שהביא הר"ש לעיל ס"י א' לדלידה לא שייך תי' המוס' כמ"ש הר"ש שם ולפני"ש הרי"ף לשיטתו דבאגוה דהלך השותפין ס"ל דחלף המיוחד לא' לפירות וזהו לשוריים הוי לגי' נזק ורגל חלף הניזק אף שיש לו רשות להלך שם דהא הלא זהו וזה לשוריים דד"ק:

(מהר"ב - מהרש"א)

כדאמרינן פקמן דיי"ב. וצ"ע ועי' מש"ש בגליון:

(מלא הרושם)

ד"ה ה"ג הכותל

בין ש"א הוהירו חייב לא יתכן כו' עכ"ל ה"מ לזכתי דלמאי חייב הכא בלא הוהירו ה"א חמרינן צפרק המניח להמפקיך נזקו לאחר נפילה דפטור כמ"ש לקמן וק"ל:

(מהר"ב - מהרש"א)

ד"ה היינו בור

דעדיף הוהק רידהו שהו"כבים ובוזיקים כו' עכ"ל ומיהו לא מקרי דכ"ו ליק' ולהזיק כיון דליתו הולך למיטוק אלא צנוסתו הולך ומזיק דל"כ מאי פריך מה לשור שכן דכ"ו ליק' כו' וק"ל:

(מהר"ב - מהרש"א)

ציונים

גמ' אבנו כסינו ומשאו כו' (ב"ב כ"ו א') תד"ה זיקא (סנהדרין ע"ו א') תד"ה סוף: (לבוש)

כ"א א"ז שאמרו פותקין ביבותיהון וגורפין מערותיהון. הרא"ש בב"ק פ"ג ס' ז': (שדה צופים)

תאמר בהני דברשות שור יוכיח. הרא"ש בב"ק פ"ג ס' ז': (שדה צופים)

תוס'

ד"ה אי לרב כדפי' יע"ל. הוא בדרך ג רע"ב: (רש"ש)

תלמוד בבלי <וילנא החדש> - כב בבא קמא / תלמוד בבלי. ש"ס ווילנא החדש. {עמוד 387} {726072}

מפרשים

יא

דקאמר כי האי לישנא נאמרה תיבה זו למעלה כו' לא לדינין ל"ו גו"ש אלא כמו למוד קטום מן המפורש אחי נמי שפיר:

(מצפה איתן)

ד"ה שור רעהו

ואי קודם פריזין אין מעי"ה בקרקעות. וקשה לימא מיד צמתלה לימא צדקה לא משכחת ליה דלין מעילה בקרקעות ועוד קשה הא תינת שן ורגל מאי איכא למימר לימא דהויק רגל שדה וזוהו ליכא למימר אין מעילה בקרקעות דמעילה לא שייך רק במידי שיש בו הגהה נראה דלפירש"י ה"ק דלרין לאוקמי צבור שנת שור וליכא למימר דהרי רגל וכן חייבים צדקה זה אינו דלמיהו טעם מחייבינהו הואיל ולא כתיב צו רעהו הרי א"ל לכתוב צו רעהו וכן ורגל מהד נלמוד וסילת את צעירה וביער ונבי שן לא שייך רעהו ומיפטר משום דא"ל למאן שן כמפרש ואזיל וא"כ רגל נמי פטור אפי' לא כתיב צו רעהו וק"ל. (אכן אינו מיושב שפיר הגם דקושטא אינו קושטא כלל דלס רגל הוי הזיק את ההקדש א"כ נלמוד מני יאכל פרת לזקמן א"כ לדברי הרב מהרש"ל ז"ל מיושב הכל ונתן דד"ק):

ואי קודם פריזין אין מעי"ה בקרקעות וכו'. ר"ל וממני' דלקמן דף ט' ע"כ קמני דחייבין מניזקין צדקסין שאין צדק מעילה ומחלף שאין מעילה בקרקעות ממילא חייב עליהם כשאר נכסי הדיורי ולשון ראשון לעיל משמע דאף צדק"ג הוא פטור האיל שסוף סוף קדש הוא ונכסין שאין בהן מעילה דלקמן לאו דוקא קאמר אלא לדוקא אקדשין קטן דלקמן דף י"ב ע"כ וק"ל:

(תפארת שמואל)

תוס'

ד"ה היינו בור (בעמוד הקודם)

דבאש ה"והן כבה שאין כח אחר מעורב בו. להיינו הרוח מזוי אכל כחן הכותל נפל מעצמו ומחלף שההירו צד"ל לצעלים הוי כליהו הם הפילוהו וכן מוצא דצדרי הר"ש ע"ש. והנה לרא"ש סמיק שם דמסתבר לדמות לזכר דלס נאמר מה לבור שכן אין הולך ומזיק משא"כ הני כ"ש דיש לחייבין יומר ואם נאמר מה לבור שכן תחלה עשייתן נזק שור יוכיח ע"ש ויש לדמות דל"כ נדמה חזקן לאל דהא מה שבאל כח אחר מעורב בו הוי קולא וכ"ש דיש לחייבו כחן אחר כח אחר מעורב בו דמזרחל צבל שמתמין דכח אחר מעורב בו עושה כולה וכמ"ש צנוסת' ג"כ לעיל גם צנוסת' יש לתמוה כן דהא מדכתבו דמזכר חלק צנוסת שאין תחלתן עשייתן נזק ולא כחכו דמזכר חלק צנוסת שהולכין ומזיקין אלא ודאי דל"כ קשה דמכ"ש שחייבינו וכמ"ש המוס' בעצמו דבזכר זה א"כ גם באל קטן וענינן שכתבתי וז"ע. ואפשר ליישב שצדק כתבתי צד"כ צנוסת' ד"ה לא זה זה שיש בו רוח חיים וכו' אך שצבאלות משנות ר' שלמה כהן ח"א מוצא דלייק מלשון מוס' דלס דצדקסין שהולכין ומזיקים אפשר לומר בפשיטות דכח אחר מעורב בו עושה ומורא שהיה לו ליהזר צימא ודוקא צדרי שאינו הולך ומזיק עושה כח אחר מעורב בו קולא וממילא כחן דליירי דצדקסין שהולכין ומזיקין עושה כח אחר מעורב בו קתת ומורא לומר עליו דמיהו הם חולקין משל שהרי יש קתת סברא להחמיר שכן כח אחר מעורב בו הכותל והאילן שפלו אין בהם כח אחר מעורב וממילא אין לדמותן לאל וק"ל:

(תפארת שמואל)

ד"ה חב

בש"ד כו' כגון א"ה א"ה א"ה כו' שחב א"הרים כו'. לכאורה ה"ו דכח הוא פועל יוצא שמתחייב להחריס וחייב הוא פועל עומד ולכן הני דמיימו שפיר מני להו בלשון חב דשם הם משמשים לפועל יוצא אלא הכא הוא משמע לפ"ע שפיר מוקשה חב"ל (ועי' בגליון המניחות ד"ו מש"כ הגר"א ז"ל צוה) ואפשר לכוין זאת צנוסתו ודע דכתיובן הס"ס הכא דרין לתרן ג"כ במשנה הסמוכה כל שפתי בשמיהו חבתי צנוסתו מוקו ולפי' הגר"א ז"ל ל"ע:

(רש"ש)

ד"ה ור' ישמעאל אבל שמינה

פ"י וכו' ואת אבאי טיני טיפי א"דברי ר"י ויתר מדברי כו' דר"א ר"ע קאמר גמי שאם אב"י בחושה מישיב שמינה. וקשה לי דהרי ר"י אמר מיטב שדה ומיטב כרמו של נזק דחייבו המורה למזיק לשלם לניזק מיטב שדה. והרי לא חילק המורה בין אם אכל השור המזיק הטוב שבשדה הניזק או הרע מי"מ יתלם לו מניק לניזק מיטב א"כ מוכח שמינה דצדרי ר' ישמעאל אכל שמינה משלם שמינה ואלא כחוסה משלם שמינה אכל לר"ע דלמד מהאי קרא דמיטב מלחא אחריתי דהיינו לשלם לו מן העדיות א"כ מהיכא תימי יהיה צבור שאם אכל כחוסה משלם שמינה ולדעתי היא קושטא גדולה שאלם המוס' וז"ע:

(תפארת שמואל)

ד"ה כגון שהיתה עדיית

ומיהו אי בש"ש ע"כ שמיין וכו'. ר"ל אם נאמר דר"ע ס"ל בשל עולם הן שמיין דלקמן צנוסת' דף ז' ע"כ מיכתי

הורפס מאתר אוצר החכמה

סימן יט

מאי שייר דהאי שייר

א. היבא דקתני מניינא או 'א'ו', לא אמרינן תנא

ושייר, א"כ נמנו הרבה ענינים

מאי שייר דהאי שייר. דרך המשנה והברייתא דתני מיילי טובא ושייר, דתנא לאו כדכונן הוא ליתחשוב ולזיל. ודוקא טפי מהד, אבל חד לא משייר. ומאי דקתני, דוקא קתני, וכדפריך בכל מקום שאומר תנא ושייר, מאי שייר דהאי שייר. והטעם, כיון דטרטא תנא למתני כולהו מיילי, לא הוה משייר חדא, דשיורא דמד מילתא לאו שיורא הוא. והיבא דקתני מניינא, או אלו, מוכח בכמה דוכתין דלא אמרינן תנא ושייר, דפ"ק דקידושין (טו, ב) גבי אמה העבריה קונה את עצמה במיתת האב כו', מתיב רב ששת ארבעה מעניקים כו', ואם איתא תנא נמי מיתת האב, וכי תימא תנא ושייר והא ארבעה קתני כו'. ועוד אמרינן התם מתיב רב עמרם ואלו מעניקים כו', ואם איתא נתיב נמי מיתת האב, וכי תימא תנא ושייר והא אלו קתני כו'.

דפ"ק דמגילה (ת, ב) אין בין נדרים לנדבות אלא שהנדרים חייבין באחריותן ונדבות אין חייבין כו', ולא דוקא ליתא בינייהו אלא הך, דדברים אחרים נמי איכא בין נדר לנדבה, כדאימא בגמרות (פ, א), והא דקתני אין בין, אגב גררא דשאר אין בין קתני לה. מוס' בריש פרק מרובה, ע"כ. כן כתב הרב הליכות עולם (ש"ג פ"ב אות ג), והביאו מהר"י חאגיז בספר תחלת חכמה (ש"ב כלל כט), ובהקדמתו לספר עד החיים (דרי המשנה וכללמה כלל ד'), והרב של"ה (כללי התלמוד אות קיט), יע"ש. והנה מדברי קדשו איכא למשמע כללים רבים ועלומים בענין זה, והנה מסדרם אחת לאחת למנזא תשבון, ואגבן אביא פרה מכאן ושושן מכאן, ומתוך כך רוחא שמעתתא בס"ד.

ג. דרך התנא לשייר טפי מחד, ויש חולקים

הבלל הראשון, דאורחא דתנא לשייר טפי מחד, ומש"ה פריך בכל מקום מאי שייר דהאי שייר כו'. דע דרשב"ם פליג בהאי כללא וס"ל דדרך התנא לשייר דבר אחד כמו שנים, והא דאקשינן בכל דוכתא מאי שייר דהאי שייר, הכי פירושו, מנא לך ששייר התנא שום דבר עד שאתא עושה אותו שייר. והתוס' שאנן הקשו עליו מסוגיא דחומר בשור מצובר בפ"א דקמא (ט, ב), והם כתבו דלעולם אין לו לתנא לשייר דבר אחד, עיי"ש. והביאו רבינו זללאל כלליו (נפתי, ועי' שטמ"ק צ"ק י, א ד"ה אלא אי אמרת רבי יהודה היא). והרב הליכות עולם (ש"ג פ"ב אות ג) כתב בפשיטות דבברי המוס' שאנן, עיי"ש. וכ"כ הרב עין זוכר (מערכת ח, סי' א'), וכ"כ התוס' ורש"י בפ"ק דמעניתי (יג, ב ד"ה מאי שייר דהאי שייר), פירוש דלאו אורחא דתנא למיתני כל מיילי ולשיירי חדא, יע"ש.

בלל העולה ליהמוס' ודעימיהו ס"ל דדרכו של תנא לשייר לפחות שני דברים, אבל חדא לא משיירא, ולרשב"ם ס"ל דאפי' חדא משיירא.

ב. היבא דקתני 'אין בין זה לזה' לא אמרינן תנא

ושייר

ובל היבא דקתני אין בין זה לזה אלא כך וכך, לא שייר לומר תנא ושייר, דודאי דוקא קתני, כדמוכח בפ"ב דקמא (י). וברי' מרובה (פג, ב), ואם תמנא מקום שאומרים אין בין זה לזה אלא כך וכך ותנא ושייר, טעם יש בדבר, כי הוה

ד. ניהא לין לאוקמא מתני' ביחידא מלמימר תנא ושייר
ודע כלל אחר שכתב הרמב"ן בפ"ק דקידושין (טו, א ד"ה אי משום), דניחא לן לדחוקי מתני' ולאוקמא ביחידא

כו', כתב, ואיכא למידק דהוי מני למימר מאי שיר דהאי שיר, יע"ש תרנ"ו.

הבלל העולה מן האמור, דהיכא דאמר תנא ושייר ולא פריך מאי שיר דהאי שיר, יש ליתן טעם למאי דלא פריך הכי. ודע דהא דכיל לן הרב גופי הלכות (סי' תקל) מההיא דפ"ג דמכות (כ"א, ג) תנא מני יש ואת אמרת תנא ושייר כו' כנ"ל, כן היא נוסחת מרן כמו שגראה מדבריו בכלליו (ש"ג פ"ג אות ג) שהיא סוגיית זו וגריס בה תנא מני יש כו', יע"ש. אך אמנם בנוסחאות שלפנינו כתוב לאמר תנא קתני שמונה ואת אמרת תנא ושייר, וכן היא גירסת התוס' כמש"כ שם (מסכת בבא ד"ה מתקין לה) יע"ש. ולהנה גירסת דתני שמונה לרין לומר דמשום דתני מניינא לא שייך לומר תנא ושייר, וכמש"כ הרב הנזכר כדכתיבן בראשית מאמר (אות ה), ומשו"ה פריך תנא מני שמונה ואת אמרת תנא ושייר, כלומר כיון דתני מניינא לא אמרינן תנא ושייר. א"כ לפי הך גירסתא דל מהכא הני כללא דכיל הרב גופי הלכות, דהיכא דתני יע"ש לא שייך לומר תנא ושייר, דלפי דברי התוס' דתני שמונה לימא להאי כללא, אלא משום דתני מניינא לא שייך לומר תנא ושייר, ודוק.

ו. מאי שיר איכא דמיפרך אף על אמורא, או"ם ע"ב ברייתא יש דח"ק אי קאי אמתני'

ודע עוד כלל אחר, דמאי שיר דהאי שיר למפרך בין כששיר במשנה בין כששיר בצרייתא. כן למדתי מסוגיא דיבמות (פ"א, ג) דקאמר מאי שיר דהאי שיר בצרייתא, וכן מלאחי עוד בפ"ק דתענית (י"ג, ג) ובזויר (ל"ג, ג) יע"ש. וגדולה מזה מלאחי בפ"ג דסוטה (ט"ו, ה) דאף על דברי אמורא פריך מאי שיר דהאי שיר, יע"ש. והכי נמי אשכחנא להתוס' בקמא (פ"ה, ג ד"ה שלשה), דעל מימרא פשוטה דרב נחמן כתבו אע"ג דתני שלשה תנא ושייר, יע"ש. ולפי זה חוות קשה קא חזינא בשיטה לקידושין לקדמון אחד שכתב דילמא ליכא לאקשוי מאי שיר דהאי שיר אלא גבי מתני', אבל אצרייתא אמתני' קא סמכא ואורתא דמשיירא, ע"כ.

ואחר המחילה הראויה, דבר זה לא ניתן ליכתב אף בדרך דילמא, כיון דאשכחן בש"ס בהני סוגיי דאיתמינא היפך דבריו. והכי נקט לה בפשיטות הרב הליכות עולם (ש"ג פ"ג אות ג) דרך המשנה והצרייתא דתני מילי טובא ושייר כו'. כ"כ הרב יד מלאכי (כללי התלמוד כלל מ"ג). והכי אשכחנא עוד בפ"א דבבא קמא (ט"ו, ה) דפריך על הצרייתא מאי שיר דהאי שיר.

למלימר תנא ושייר, כדאשכחן בפ"א דקמא (ט"ו, ה), ובפ"ג דכתובות (מ"א, ה), דקאמר אי משום חני כופר לאו שירא הוא, הא מני רבי יוסי הגלילי היא. והכי אמרינן עוד בס"פ בתרא דסוכה (נד, ג), אי משום ערב פסח לאו שירא הוא, הא מני רבי יהודה היא כו'. וכן בפרק שלשה מינין (מ"ד, ל"ג, ג) יע"ש. וכ"כ מהרש"א בפ"א דקמא (ט"ו, ה ד"ה אי משום חני כופר) והביאו מרן בכלליו (ש"ג פ"ג אות ג). וכתב רבינו בצלאל ז"ל בכלליו, שכ"כ ג"כ הראב"ד בחידושיו ספ"א דקמא, והביאו דבריו הרב גופי הלכות (סי' מד), והרב עין זוכר (מערכת מ', סי' י"ג).

ה. היכא דתנן יש בזה כך וכך לא שייך לומר תנא ושייר, ו"א דוקא היכא דתנן מניינא

עוד כלל אחר כתב הרב מהרש"א בספר גופי הלכות (סי' תקל) וז"ל, שיר לא מיקרי כי תני תנא יש בזה מה שאין בזה, בפ"ג דמכות (פ"א, ג), עלה דתנן יש חורש חלם אחד וחייב עליו משום שמונה לאזין כו', אמר ליה עולא לרב נחמן וילקיי נמי משום זורע ביו"ט, אמר ליה תנא ושייר, אמר ליה תנא קתני יש ואת אמרת תנא ושייר, הכלל העולה דכשאומר התנא יש בזה כך וכך, לא שייך לומר תנא ושייר. ואיכא למידק דכלאו הכי הוה מני לאקשוי מאי שיר דהאי שיר, וכי תימא שדע עולא כל הני אהתפתי דלקמן (כ"ב, ה) דפריך וליחשוב נמי הזורע בנחל איתן, וליחשוב הקוץ בהרמו כו', א"כ אמאי לא פריך עולא מהנהו, ושמה דלא פריך דליחשוב אלא מאי דתני התנא גופיה ביו"ט, עכ"ל.

והן הן דברי התוס' (שם כ"ב, א ד"ה מתקין לה), יע"ש. ומן החימא עליו של אומר דבר משם אמרו. ואיכא למידק על תירוץ זה, דמאחר דלא פריך וליחשוב אלא במאי דתני תנא ביו"ט, ולפי זה אחתי תיקשי מאי שיר ביו"ט דהאי שיר. וי"ל על פי מש"כ בהליכות אלי (סי' הקדמ) בזהיא דס"ק דתענית (י"ג, ג), כיון דאיכא שום שיר, מהני להיות סניף לחלוקה האחרת, וכמו שיוצא לקמן (אות י"ג) בס"ד, הכא נמי כיון דאיכא הך שירי דזורע בנחל איתן והקוץ בהרמו ועוד אחרים איתו, כדאמר התם, אע"ג דלא איירי תנא למיתשב כל הני הווי, וכמש"כ התוס' שם, מ"מ יכולים להיות סניפים לחלוקה לזורע ביו"ט, ונמצא ששייר התנא טובא, ומשו"ה לא פריך מאי שיר דהאי שיר, וזה נראה לי כפתור ופרח ודוק. ובה"ג ראיתי מקשה להרב תדושי הלכות בפ"ק דקידושין (מהרש"א שם ט"ו, ג) עלה דאמר בגמ' וכי תימא הכא נמי תנא ושייר והא ארבעה קתני

ז. בהא דמצינו דשייר התנא ולא פריך מאי שייר

דהאי שייר

ודע כלל אחר, דמצינו דקאמר תנא ושייר ולא פריך מאי שייר דהאי שייר, בקמא ריש פרק מרובה (סג, ב) מי קמני אין בין, מרובה קמני, תנא ושייר, ע"כ. וכתב הרשב"א שם בחידושו (ד"ה מי קמני), וא"ת מאי שייר דהאי שייר, וי"ל דהאי תנא ושייר אינו כשאר תנא ושייר שפירשו תנא קמא ושייר קמא, אלא הכי פירשו מרובה קמני, ותני הענין שזה נוהג בהם וזה אינו נוהג בהם, ושייר חילוק הדינים שיש בין זה לזה, כגון טענת גנג, אבל בענין שזה נוהג בהם וזה אינו נוהג בהם, תנא להו ולא שייר בהם כלום, וזה כלל חדש. כ"כ הרב גופי הלכות (סי' תקנב).

ח. בפוסקים לא אמרינן מאי שייר

ודע כלל אחר דלא אמרינן תנא ושייר אלא במשנה ובזרייתא, אבל הפוסק לא משייר. [כ"ב] הרדב"ז ו"ל (סי' אלף שט, ועי' שו"ת מכ"י סי' קמא), והצ"ח הרב שנת"ג (כללי החלמוד אות סה, ובכללי הפוסקים אות טא), יע"ש.

ט. פעמים משייר התנא חדא ברישא משום דמשייר

אחריני בסיפא

עוד כלל אחר שהציג הרב הליכות אלי (סי' משעו), מהא דאמרינן בפרק הערל (עג, ב) התרומה והביכורים חייבין עליהן מיתה ותומש ואסורין לזרים כו', הרי אלו בתרומה ובביכורים משא"כ במעשר, ואם איתא ליתני ערל אסור בהם משא"כ במעשר, תנא ושייר, מאי שייר דהאי שייר, שייר דקמני סיפא יש במעשר ובביכורים משא"כ בתרומה כו'. כלל העולה דפעמים משייר חדא ברישא משום דמשייר אחריני בסיפא, ותו ליכא למיפרך ברישא מאי שייר דהאי שייר, אעפ"י דשייר חדא ברישא, יע"ש.

י. יש שהתנא משייר בפרקא אחרינא ולא כ"א הוי

שיורא

ודע כלל אחר, דכל היכא שהשייר תני לה בפירקא אחרינא לא הוי שיורא, כדאיתא צפ"ק דתענית (יג, ב) דפריך והא שייר לה תיבה, ודחי ליה אי משום תיבה לאו שיורא הוא, דקמני לה בצדק פירקא, יע"ש. ואנכי לא ידעתי אמאי השמיטו בעלי הכללים כלל זה, ואפשר דהתם שאני דקיס ליה לתלמודא דמי ששנה מתני' דהכא תנא נמי דהתם, והאי דלא תנא בהאי, סמין דהתם, וכמו שפרש"י (שם ד"ה דהא קמני לה,

והי' אני עבדו נראה להלץ בעד הקדמון הנ"ל, דעד כאן לא קאמר הרב דליכא לאקשווי על הזרייתא מאי שייר דהאי שייר אלא דוקא בזרייתא דקאי עלה דמתני', ועלה קאמר הרב דאיתא בזרייתא על מתני' קא סמכא, ולא תני כל מיילי דמתני' ומשיירא כדי שלא לכפול הדברים הנאמרים במשנה, ומקמא הדברים נקט הזרייתא לפרשם והניח אותן שאין לריבין ביאור, אבל בזרייתא דלא קאי אמילי דמתני' מודה אותו קדמון דדיינין לה כמשנה גמורה דאין דרכה לשיירא, ומשו"ה פריך עלה מאי שייר דהאי שייר, וס"ל כפירוש רשב"ם הנ"ל (אות א) דכי פריך מאי שייר דהאי שייר הכי פירשו תנא לך ששייר שום דבר שאתה עושה אותו שיירן והרי אין דרכו לשייר, ואולם כי קאי אמתני' אורחא דמשיירא, ולא שייר למפרך עלה מאי שייר דהאי שייר. כן נלע"ד בזנות הרב הקדמון ו"ל הנזכר.

ואולם אנכי הרואה להרב הכריחות (גשן למודים ש"ג סי' לה) שגראה לכאורה דס"ל היפך סברת הקדמון, שכתב מה שייר במתניתין תני בזרייתא, ע"כ. והצ"ח מהרי"ת בהקדמתו לספר עץ החיים (דרכי המשנה ובלאומיה כלל ד), וכתב דהיא דפ"א דקמא (ה, ב) דפריך המטמא והמדמע והמנסך דממונא הוא ליתני כו', ליכא למפרך מאי שייר דהאי שייר, דיש לתרץ דר' חייא צא להוסיף על רבי אשעיא ועל מתני' והוסיף כל מה שיש להוסיף בלי שזיר, עכ"ל. אלמא ס"ל דזרייתא דקאי על מתני' צאה להוסיף על מתני' כל מאי שיש להוסיף בלי שום שזיר, והוא היפך דברי הקדמון דזרייתא אמתני' קא סמכא ומשיירא.

ולפי קולר עניות דעתי נראה לקיים דברי שניהם וכולהו איתנהו, וזה כשאנו רואים שהזרייתא מוסיף באיזה דברים טפי ממתני', אמרינן דלהוסיף על מתני' קא איתא, ומוסיף כל מה שיש להוסיף ולא משיירא כלום, וכדברי הרב הכריחות ומהרי"ח ו"ל. האך אמנם אי חזינן אגן דבמתני' קמני דברים רבים והזרייתא נקט קמא והניח קמא, אז אמרינן דזרייתא אמתניתין קא סמכא, וכדברי הרב הקדמון ו"ל הנזכר.

בל"ל העולה דזרייתא דקאי אמתניתין וצאה להוסיף על מתניתין לא משיירא מידי, וכשלא צאה להוסיף אלא לפרש אמתניתין, משיירא דקמכא אמתני', אבל זרייתא דלא קאי אמתני' חשיבא כמתניתין שאין דרכה לשייר, ואי אשכחן דמשיירא פריבין מאי שייר דהאי שייר. ויעוין בתוס' וצחים (פד, א ד"ה הן והיזא).

קושיא ונימא אע"ג דלאו שירא הוא מהני מיהא ליהות סניף לחלוקה אחרת, וכמש"כ הרב הליכות אלי בזהיא דפ"ק דתענית (סא).

ורבב עיני לרבותינו בעלי התוס' שם שכבר נרגשו מזה, דבפרק שלשה מינין (מזי שם ד"ה לאו שירא הוא) הקשו, וא"ת וכי נאמר כן כדי להקשות לאזי, וי"ל דקאמר הכי משום דלא תיקשי לרבא מאי שירא דהאי שירא כו'. וכ"כ עוד בפ"ג דכחצות (מא, א ד"ה אי משום האי כופר) וי"ל, אי משום האי כופר לאו שירא הוא כו', לאו פירכא היא אלא שנויא הוא, דלא תיקשי למ"ד פלגא נוקא ממונא מאי שירא דשירא חזי כופר, ומשני לא שירא כלום, דחזי כופר לאו שירא הוא. וכן איכא בגמ' (שם ד"ה שירא כל) גבי אי משום לא יחל לאו שירא הוא. וכן בפרק החליל (סוהא גז, ב ד"ה אי משום), עב"ל. וכ"כ עוד במקומות הנזכרים ופ"א דבבא קמא (טו, א ד"ה הא מגי), יע"ש. והביא דבריהם מהרש"א בספר גופי הלכות (סי' מד), ובהליכות אלי (סי' יח), וביאר דבריהם וכתב דעל פי תירוץ אחי שפיר היהא דפ"ק דתענית (יג, ב) הנזכר, דלא פריך מאי שירא דהאי שירא. וכתב שם וי"ל, הכלל העולה מדבריהם דהיכא דקאמר בגמ' אי משום הא לאו שירא הוא, אינו אומר כן כדי להקשות להך מאן דאמר ששירא, אלא אומר כן כדי לתרץ לאידך מאן דאמר, כי היכי דלא תיקשי ליה מאי שירא דהאי שירא, יע"ש שהאריך לפרש זה.

ולפי פרשת אלה הדברים אמה תחזה דהך כללא דכילל הוא וי"ל בספר יצין שמועה (כלל נח) דפעמים דאיכא תרי שיראי ואפ"ה פריך מאי שירא דהאי שירא, דלא חשיב ליה כיון שאותו הדבר שייך בחלוקות אחרות כו', כנוכר לעיל, ולפי האמור כלל זה אין סופו להתקיים, דהתם לא קאמר לאו שירא הוא להך מ"ד דאמר תנא ושיירא, אלא לאידך, וכמש"כ התוס' (שם), והוא סבר וקביל דבריהם ועשה כלל מדבריהם בספר גופי הלכות ובהליכות אלי כנ"ל, אי"כ דל מהכא אף כללא דכילל לן בספר יצין שמועה שהוא היפך דברי התוס' וי"ל.

ואפשר דלא כילל לן האי כללא אלא לדעת הרב הכריעות וי"ל שהבין הסוגיות הנ"ל כפשטן, וכמו שנראה מדבריו דאיתתיה לעיל, ונמשך אבתריה בספר יצין שמועה שעשאו צילדותו, כמו שנראה מדבריו בחתימת הכללים מספר גופי הלכות (סוף סי' תקנב), ואולם בזקנותו נמשך אחר דברי התוס' הנ"ל וסבר וקביל דבריהם בספר הליכות אלי וגופי הלכות, דבתראי נינהו ואתם תשמעון.

אבל בעלמא דאיכא למימר מי ששנה זו לא שנה זו, איכא למימר שפיר תנא ושיירא, אע"פ שהיא שנוייה בפרקא אחרת. והכי נמי מסתברא דאי לא תימא הכי בכל דוכתא דפריך מאי שירא דהאי שירא ומשני שירא הא דתנא כו', ותקשי ליה אי משום הא לאו שירא הוא דקמני ליה בדוכתא אחרת, אלא ודאי שמע מינה דלא פרכינן הכי אלא היכא דקים לן דחד תנאי הוא, ומאן דתני הא תני הא, ומאי דלא תני בזה סמין אלהתם.

יא. פעמים ששיירא התנא שני שיריין ואפ"ה פריך מאי שירא דהאי שירא

ודע דאשכחן דשירא שני שיריין ועדיין קאמר אי מההוא לאו שירא הוא, כדאמרין בכחצות (מא, א), ופ"א דקמא (טו, א), דקאמר תנא ושיירא, מאי שירא דהאי שירא, שירא חזי כופר, אי מהא לאו שירא הוא, הא מני רבי יוסי הגלילי הוא כו', וכמוהו רבים. כ"כ הרב הכריעות (לשון למודים ש"ב סי' ב), ואחריו נמשך מהרש"א בספר יצין שמועה (כלל נח) וי"ל, פעמים דאיכא תרי שיריין ואפ"ה פריך מאי שירא דהאי שירא, דלא חשיב ליה כיון שאותו דבר שייך בחלוקות אחרות, בפרק שלשה מינין (מזי נח, ב) תנא ושיירא מאי שירא דהאי שירא, לא יחל דברו, אי משום הא לאו שירא הוא, כי קמני מידי דליתיה בדוכתא אחרת, לא יחל איתיה נמי בנדרים, ופ"ק דקידושין (טו, א) מאי שירא דהאי שירא, שירא מיתת האדון, אי משום הא לאו שירא הוא, לכיון דאיכא נמי בזהא לא קמני, עב"ל.

יב. היכא דאמרין 'לאו שירא הוא', הוא משום דלא תיקשי מאי שירא דהאי שירא

ומבא קשה למש"כ הרב גופי הלכות בספר הליכות אלי (סי' תקמז) וי"ל, מאי שירא דהאי שירא פרכינן כי שירא חדא בלבד, וקשיא דפ"ק דתענית (יג, ב) קאמר וכי תימא הכא נמי תנא ושיירא והא אין בין קמני, ואמאי לא פריך מאי שירא דהאי שירא כדפריך התם לעיל מזה, י"ל דכיון דאיכא שום שירא כמו הכא דאיכא נמי חיבה, אמרינן תנא ושיירא, ואע"ג דקאמר התם אי משום חיבה לאו שירא הוא מילי דלינעה קא תני כו', היינו למהוי שירא בפני עצמו, אבל מהני מיהא ליהות סניף לחלוקה אחרת, עב"ל. וקשה טובא מאותה דבפרק שלשה מינין (מזי נח, ב) דפ"ק דקידושין (טו, א) הנזכרים, אמאי פריך מאי שירא דהאי שירא ודמי ליה אי משום הא לאו שירא הוא, ומאי

א ד"ה מחקיף לה) הקסו דהשתא פריך טובא ולא משני מדדי, וצריך לומר דע"כ דתנא ושייר, ולעיל קאמר תנא מני שמונה ואת אמרת תנא ושייר, ואומר הר"ם ז"ל דלא דמי לעיל דקתני שמונה ומני יו"ט בחד, ואם איתא דליכא חו מלקות היה לו למנותן בשמים, אבל הכא יכול להיות דלא איירי תנא למישב כל בני גווינו כו', יע"ש. הרי דהתוס' ז"ל מהדרי אטעמיה כי היכי דלא ליהוי תנא ושייר, משום דתני מניינא ולא שייך לומר תנא ושייר, וכדפריך עולא תנא מני שמונה ואת אמרת תנא ושייר.

ולפי"ז אנכי לא ידעתי שכול מה היה לרבותינו בעלי התוס', דכפ"ק דקידושין (טו, ב ד"ה והא ארבעה קמני) אזלי בתר אפכא שכתבו וז"ל, והא ארבעה קתני, נראה דדייק מהא דקתני ואי אהא יכול לומר ארבעה בחד מהן, דמשמע דנחית לפרושי כוליהו, וליכא למימר דדייק מדתני ארבעה מעניקים להן, דהא אמר בפ"ג דסוטה (טו, א) תנא ושייר אע"ג דתני מניינא כו', עכ"ל. ותמוהים דבריהם דמניין להו להוציא הסוגיא מפשטא מפני היא דסוטה דתנא ושייר אע"ג דתני מניינא, והלא צהיהו דמכות אמרו להדיא דמשום דקתני מניינא לא אמרינן תנא ושייר, ומאי אולמיה האי מהאי, ואדרבא סמי חדא מפני תרתי. ומה גם דאינהו ענמס קיימו ויושרו שם האי כלל, ולא די לנו הצער הזה אלא שהרב יצן שמועה צא להוסוף, דעל מש"כ הרב הליכות עולם דהיכא דתני מניינא לא אמרינן תנא ושייר כדאיתא בפ"ק דקידושין כו', כתב עליו דלא דק שהתוס' כתבו שם דדייק מדקאמר ואי אהא יכול לומר ארבעה בחד מהן כו', ע"כ.

ובעת יאמר על דברי התוס' אנו מאטערים שהם היפך סוגיא ערוכה בכל במכות, והם ענמס החזיקה במסמרים שלא תמוט, והוא צא להוסוף ולומר על הרב הליכות עולם דלא דק שהוא היפך דברי התוס' דקידושין, ומה צדק ודילמא דהרב הליכות עולם צשיטת התוס' דמכות קאי. ומה גם דהרב הליכות עולם כבר הזכיר לקמן דברי התוס' דפ"ק דקידושין והצריכם עיון, וסיים זכאן אין מקום להאריך, וכדאיתנינא דבריו בראשית מאמר. מדבריו אלה נראה שיש לו מקום עיון ופילפול על דברי התוס' דקידושין ולא רצה להאריך, ואין ספק דכל בני תמייה דתמנהו אכן צנעויתין על דברי התוס' דקידושין אינהו גביה, א"כ יש לתמוה על הרב יצן שמועה אין פה קדוש יאמר דבר זה שלא דק. ויש לי ללמד זכות עליו דהוא ז"ל אזיל לשטמיה דבסוגיא דמכות הנ"ל גריס 'תנא מני

יג. היכא דשייר התנא שני דברים דחשיבי בחד פריך מאי שייר דהאי שייר

ודע עוד דפעמים קאמר תנא ושייר והוה מרי שיורי ואפ"ה פריך מאי שייר דהאי שייר, וטעמא משום דהני תרתי דשייר חדא חשיב להו, משום דאחי חד מחצריה או משום דדמין להדדי. כ"כ התוס' בפ"ג דיבמות (כא, ב ד"ה מאי שייר דהאי שייר) וז"ל, אע"ג דתרתי נינהו, חדא חשיב להו כדאמר בסמוך הנהו תרתי דמין להדדי חדא חשיב להו כו', יע"ש. והביא דבריהם הרב גופי הלכות (פי' של) וכתב, ויש להחלום לכיוולא היכא דליכא תרי דמין, עכ"ל. וכ"כ הרב יד מלאכי (כלני החלום כלל תרתי) וז"ל, תנא ושייר לא שייך צב' דברים דאחי חד מחצריה והוה כדבר אחד, כ"כ הרב צית דוד על המשניות בפ"א דקמא, וכן השיג הרמ"ז להתו"ט בפ"ג דקידושין (מ"ג), ויעוין בספר שושנים לדוד (סג). ונראה לי שיש ללמוד כן ממש"כ התוס' בנצחים (פד, א ד"ה הן ויהוה) וז"ל, אע"ג דתני אלו תנא ושייר הכך דחשיב צברייתא, ואמא משום דמהני דהכא שמעינן דכ"ש הנהו, עי"ש. אלמא דלא מיקרי שייר היכא דאחי מכל שכן מהנהו דשניין במשנה, ומינה שמעינן דאי שייר שני דברים דאחי חד מחצריה, לא מיקרי ששייר שני דברים אלא חדא, וכ"כ עוד בפ"ג דיבמות (כא, ב ד"ה מאי שייר), עכ"ל.

יד. אנו מצינו המימר תנא ושייר אף ש"א אמרו בן בג"ב

ודע כלל אחר, דאף שלא אמרו בגמ' בדיא תנא ושייר, אכן מניין למימר מדעתנו תנא ושייר, כדמוכה מדברי התוס' בצבא קמא (נה, ב ד"ה שלשה), ובפרק שבעת הדיינין (שנוטע לט, א ד"ה ואלו נאמרין), וצריש פרק כל הנשבעין (שם מה, ב), וצריש אלו נערום (כחוצות טו, א ד"ה ועל הסומים). והכי מוכח עוד מדברי התו"ט (פ"ג דקידושין מ"ב ד"ה ואלו זו אלמנה), יע"ש.

טו. מחלוקת הפוסקים היכא דתני מניינא אי אמרינן תנא ושייר

מערתה שוב אשוב לדברי הרב הליכות עולם (ש"ג פ"ב אות ג) דכיל לן עוד כלל אחר, דהיכא דתני מניינא לא אמרינן תנא ושייר, כדאיתא בפ"ק דקידושין (טו, ב) גבי אמה העבריה כו', ע"כ. והכי אמרינן עוד בפ"ג דמכות (כא, ב) אמר ליה עולא לרב נתמן ולינקי נמי משום זורע ציו"ט, תנא ושייר, א"ל תנא מני שמונה ואת אמרת תנא ושייר, ע"כ. והתוס' (שם כב,

זו. בדעת הכריתות היבא דתניא מניינא אימתי
אמרינן תנא ושייר

ודע להכריתות שם (לשון למודים ש"צ סי' טז) סיים דהיכא דתני
מניינא איכא למאן שאמר ללא נחית לשוורא, (פ"א
דתרומות מ"ג) גבי ושאר כל מי פירות של תרומה רבי אליעזר
מטמא משום משקה, רבי יהושע אומר לא מנו חכמים שבעה
משקין כמוני פטמים, אלא אמרו שבעה משקין טמאין ושאר
כל המשקין טהורין, עכ"ל. והביאו מהר"ם בפירושו לעך
החיים (שם ובהקדמתו שם כלל ד'), יע"ש. ואנכי לא ידעתי איך
יתקשר זה עם מש"כ בתחילת דבריו, דהיכא דתני מניין משייר
תרתי כנ"ל. ואם אליבא דרבי אליעזר אמרה דס"ל דאפילו
דתני מניין משייר, קשה דאין קי"ל כרבי יהושע דפליג עליה,
א"כ איך אמר סתמא דתלמודא בדוכתי דתני מניינא תנא ושייר
ומאי שייר דהאי שייר. כי על קנ לבי אומר לי כי הרב הכריתות
לא פסיק ותני כל הדברים האלו שבהלכות אלא כמסתפק בדבר,
דהיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי, דאיכא למימר דהיכא
דתני מניינא משייר, וכדמשמע מסוגיא דזויר, ואיכא למימר
איפכא דהיכא דתני מניינא לא נחית לשוורא, וכדמשמע מההיא
דפי"א דתרומות.

עוד י"ל דס"ל להרב הכריתות דעל הרוב אמרינן היכא דתני
מניינא לא נחית לשוורא כדברי רבי יהושע, זולת
במקומות מועטים שיצאו מן הכלל, ומשיירא אע"ג דתני
מניינא, ועל זה הוא דכיל לוי הרב הכריתות דהיכא דתני מניין
ומשייר, לא משייר אלא תרתי, ומש"ה פריך תלמודא מאי
שייר דהני שייר, כלומר לדידך דאמרת תנא ושייר ודאי דסבירא
לך דזה ילא מן הכלל, דאע"ג דתני מניינא שייר, א"כ צריך
לשייר תרתי, ומאי שייר דהאי שייר.

ובזה נלע"ד המעט הוא דנוחים כל המקומות, דכל היכא
דפריך תנא תני מניינא ואת אמרת תנא ושייר, כההיא
דמכות ובפ"ק דקידושין, צריך לומר דקיס ליה לתלמודא
דבההוא מניינא לא שייר כלום, ומש"ה לא פריך מאי שייר
דהאי שייר, אבל היכא דפריך מאי שייר דהאי שייר קי"ל דתנא
ושייר, ומשום הכי פריך מאי שייר דהאי שייר. וזה נראה נכון
דברי הכריתות והרב הליכות עולם, אך בדברי החוס' אין
חילוק זה עולה יפה, דאם איחא דס"ל הכי א"כ מי לחקס
לומר כההיא דפרק קמא דקידושין דדייק מהא דקתני ואי
אתה יכול לומר כו', ולוקמא דדייק מדקתני ארבעה מעניקים,
כדמשמע מפשטא דסוגיא, ואי משום ההיא דקטוה דקאמר

יש ואת אמרת תנא ושייר, כמו שנראה מדבריו כפסר גופי
הלכות (סי' תקל), וכדכתיבנא לעיל (אות ה'), ודין גרמא לו
לעשות עיקר דברי החוס' ז"ל דקידושין.

אך אכתי ממהתנו עומדת על רבותינו בעלי החוס', דמה ראו
לעשות עיקר מסוגיא דקטוה ולהניח ההיא דמכות דאמרו
בהדיא ללא אמרינן תנא ושייר כי תני מניינא. ונראה לומר
דס"ל דסוגיין דעלמא אולא כסוגיא דקטוה, דאמרינן תנא
ושייר אפי' היכא דתני מניינא, תדע שהרי אשכחן בזויר (ת, ג)
דתני מניינא וקאמר תנא ושייר, גבי הא דתניא זויר שאכל
עגבים לתים ויבשים כו', לוקה חמש, ופריך אי הכי ילנקי שש,
ומשני תנא ושייר, מאי שייר דהאי שייר, שייר לא יחל כו', ולא
פריך תנא תני חמש ואת אמרת תנא ושייר, כדפריך כההיא
דמכות, ומדלא פריך הכי שמע מינה דסוגיין דעלמא אולא
כההיא דקטוה, דאמרינן תנא ושייר אע"ג דתני מניינא. והכי
יש להוכיח עוד מההיא דהחולץ (יבמות מ, ג) שהביא הרב הליכות
עולם כנ"ל בראשית מאמר (אות ה'), והכי הכריחו עוד החוס'
בפרק הגזול (ב"ק זח, ג ד"ה שלשה), כתבו שם אע"ג דקתני
שלשה, תנא ושייר גזלן, ושייר נמי אריס כו', יע"ש. מכל אופן
מוכח להדיא דאמרינן תנא ושייר אע"ג דקתני מניינא.

וגדולה מזו כתב הרב הכריתות (לשון למודים ש"צ סי' טז) דהיכא
ללא תני מניינא לא דייק מאי שייר דהאי שייר,
ומשייר אפילו חדא אי לא היכא דדייק בלישנא, כגון הא דתניא
בבבא קמא (ט, ג) חומר בצור מבשור, וכן עוד שם (טו, ה) גבי
מה בין תס למועד כו', משמע דדייק בלישניה יע"ש, אבל
היכא דתני מניינא משייר תרתי, כדמשמע בזויר (ת, ג) כו',
יע"ש. הביא דבריו מהר"ם בהקדמתו לען החיים (דרכי המשנה
וכלותיה כלל ד').

גם הרב יצין שמועה (כלל יג, טו, טז) העלה בפלפולו כי לדעת
הכריתות יש שלש חילוקים, החילוק הא' דכי לא תני מניין
או לא דייק מאי שייר דהאי שייר, ומשייר אפי' חד. החילוק
הב' דכי תני מניין לא משייר אלא תרתי. החילוק הג' דאף ללא
תני מניין וימנין דדייק מאי שייר דהאי שייר משום דדייק
בלישניה, ולדעת הרב הליכות עולם דליכא מניין אמרינן תנא
ושייר תרתי, ובדאיכא מניין לא אמרינן תנא ושייר דאינו משייר
אפילו תרתי וכל שכן חדא, עכ"ל בקיטור.

תנא ושייר, דילמא שאני התם דק"ל לתלמודא דתנא ושייר, אלא ודאי דלא ס"ל הך חלוקא.

יז. היבא דתני 'אדו' אין דרך התנא לשייר, מ"בד אם נמנו עניינים רבים, או דבר והיפוכו

עוד כ"ל לן הרב הליכות עולם (שם) כלל אחר, דהיכא דתני 'אלו' לא אמרינן תנא ושייר, וכדמוכח מההיא דפ"ק דקידושין כו', והכי אמרינן עוד שם בסוף פירקא (מ, ב) ולימני נמי הא, תנא ושייר, ופריך תנא תני אלו דברים ואת אמרת תנא ושייר, ע"כ. ונראה דהא דלא פריך מאי שייר דהאי שייר, משום דק"ל דכיון דתני אלו, אין דרכו לשייר אפילו תרי. וצוה ניחא נמי בזהיא דפ"ק דקידושין (טו, ב) דלא פריך מאי שייר דהאי שייר, ויעויין שם בחידושי הלכות (מהרש"א קידושין שם ד"ה גמרא שייר מיסת האדון). והכי אמרינן עוד בפ"ק דתענית (ד, ב) ובי תימא הכא נמי תנא ושייר והא מה אלו קמני, ופס"ש (ד"ה והא מה אלו קמני) דמשמע דוקא אלו ע"כ, ופריך ותסברא מה אלו דוקא הוא, והא שייר לה תיבה, אי משום תיבה לאו שירא כו', יע"ש. מכל אלו שמעינן דכי תני אלו לא משיירא.

ומש"כ הרב הליכות עולם דאיכא דוכחי דתני ושייר אע"ג דקתני אלו כו', ושהעלו התוס' שפריך לחלק לכל היבא דתני עניינים רבים אמרינן תנא ושייר אע"ג דקתני אלו, אבל כי לא תני עניינים רבים וקתני אלו לא אמרינן תנא ושייר כו'. ובעת לא השמיענו איה מקום כבודם של דברי התוס' הללו, והן היום השמש יאל על הארץ, האיר חזת במתנה העברים האי ספרא דבי רב, הוא הקדוש מרנא ורננא חיד"א נר"ו ספר הבהיר יעיר און, ופתח לי און צעין זוכר ומעלה בזכורו דבר זה (מערבת אמת פ"א ס"ג) שכן כתבו התוס' והרא"ש בפ"ק דקידושין, יע"ש. ואני הדל חרגא דיומא עפר ואפר יגעמי ולא מנאמי דבר זה שם, לא בתוס' ולא בזהר"ש ז"ל.

ואולם מנאמי בחפישה שכן כתבו התוס' ז"ל ביצמות בפרק יש מותרות (פד, ב ד"ה אלא לאו) וזה לשונם, ואת"ת והא אלו קתני, דהכי פריך בפ"ק דקידושין (טו, ב) ושם (מ, ב), ואר"י דהכא לא נקט אלו אלא לפרושי האי דקתני עניינים רבים ברישא, יש מותרות יש אסורות, ולהכי לא שייך לניספך, ועוד שכל מקום שזונה שני עניינים, אלו שיש להם ואלו שאין להם, משייר אע"ג דתני אלו, כי ההיא דריש פרק אלו נערות שיש להן קנס (מחזות כט, ב) דשייר מזרי ואדומי כו', וצוצמיס

(פד, ב) דתנן אלו שפסולין בקדש ולא חשיב יתינים למעלה כו', יע"ש. והביא דברייהם הרב גופי הלכות (פי' מט) וכתב, דהכלל העולה מדבריהם דהיכא דקתני אלו לא שייך לומר תנא ושייר, וזהו דוקא כי קתני אלו שיש להם כן וכך בלבד, אבל כי תני נמי בצפיס חילופיהן, אלו שאין להם כן וכך, משייר אע"ג דתני אלו, עכ"ל.

ובזה אחי שפיר הא דפריך שם (יבמות עג, ב) מאי שייר דהאי שייר ולא פריך והא אלו קתני, היינו טעמא משום דקתני התם דבר והיפכו, ומשייר שפיר אע"ג דקתני אלו.

ואיבא למידק על הרב גופי הלכות, דכיון דנחית לעשות כללא מדברי התוס' הללו, אמאי שציק חירוצא קמא שחירו דהכא לא נקט אלו אלא לפרושי הא דקתני עניינים רבים ולהכי לא שייך למיפך והא אלו קתני, ונקט חירוצא בתרא. ושמא י"ל דאין דרכו להביא אלא הכללים שהשמטו בעלי הכללים דקדמו לו, והאי כללא כבר הביאו הרב הליכות עולם ז"ל משמם כנ"ל. ובחירוצא בתרא כתבו עוד התוס' בריש פרק אלו נערות (מחזות כט, ב ד"ה ועל הכותית) יע"ש.

יח. דיוצאים מן הכ"ל דאף תני אדו אעפ"כ תנא ושייר

ואולם דוכחי אחריני מהדרים רבותינו בעלי התוס' אטעמי אחריני, כי היכי דלא ליהוי תנא ושייר משום דתני אלו, דבפרק שבעת הדיינין (שבעות לג, א ד"ה ואלו נאמרין בכל לשון) כתבו, תימא דלא תני במתניתין שבעת הדיינין ושבעות ציטו, דכיון דתנא אלו ליכא למימר תנא ושייר, וי"ל דאיכא שום גוויי בנהו דתני דלימיה דבני, להכי תני להו לתודייהו, עכ"ל. וכה"ג כתבו עוד בריש פרק אלו נאמרין (סוטה לג, א ד"ה קית שמע), יע"ש. ובריש פרק כל הנשבעין (שבעות מד, ב ד"ה כל הנשבעין) כתבו, תימא דלא חשיב היהא דתנן לעיל מי נשבע מי שהפיקדון אללו כו', וכל הני דתנן לקמן הפוגמת כתובתה כו', וליכא לשנויי דתנא ושייר כיון דתני ואלו, כדאמרינן בפ"ק דקידושין, וי"ל דלא חשיב אלא הנהו שאין כנגדן ראויים לישבע, ע"כ. ובריש פרק אלו הן הלוקין (מכות יג, א ד"ה ואלו הן) כתבו, דתנא ושייר טמא ששימש, זר שאכל תרומה כו', אלא לא חשיב לאוי גרידי אלא אומן שיש צדק חידוש כו', יע"ש. וצוצמיס (פד, ב ד"ה הן והיואל) כתבו, אע"ג דתני אלו, תנא ושייר הך דחשיבי בצרייתא, ושמא משום דמהני דהכא שמעינן דכל שכן הנהו כו', יע"ש. והביא דבריהם מהרש"א בספר הליכות

ו**תבט** עיני להרב יד מלאכי ז"ל (כללי התלמוד כנג מרנא) דימצי וקא מתמה על רבותיו צעלי המוס', ללמה להו ככל הני דוכתי הנ"ל לאהדורי אטעמי כי היכי דלא ליהוי תנא ושייר משום דתני אלו, דהא אינהו גופייהו בריש פרק אלו נערות (כט, א סד"ה ועל הכותית) כתבו דהיכא דתני דבר והפכו, כגון אלו שיש להן כך ואלו שאין להן כך, תנא ושייר כו', ולא הוו זריכי התוס' לאהדורי אטעמי בכל הני דוכתי הנ"ל, יע"ש.

ול"י אני עצדו הקטן נלע"ד המעט הוא אם דל, דמה שהורכו רבותיו צעלי המוס' ככל הני דוכתי לאהדורי אטעמי אחריו, היינו טעמא מפני דהתם בריש פרק אלו נערות תיראו המוס' ב' מירואים, אחד כולל לכל המקומות דקתני אלו שיש להם ואלו שאין להם, שהוא דבר והפכו. ואחד פרטי, דלא שייך אלא באותו פרק ובאותו מקום, לך נא ראה. ומה שהורכו המוס' לתוך ב' מירואים ולא הספיק להם במירואא קמא שהוא מירוך כולל לכל המקומות דתני אלו ואפ"ה תנא ושייר, נלע"ד דהיינו טעמא משום דקשימיה להו ההיא דריש פרק אלו הן הלווקין דלא שייך שם תרוצס קמא שמיראו בפרק אלו נערות, דהתם לא תני דבר והפכו ואפ"ה תנא ושייר, ומשור"ה הורכו למירואא בתרא, ודין גרמא להו דככל דוכתא דתני אלו ותנא ושייר, מהדרים אטעמי אחריו ולא ינחא להו במירואא קמא דפרק אלו נערות, כי היכי דלא תשיקא להו ההיא דריש פרק אלו הן הלווקין, וזה נראה לי נכון, ודוק. והרב יד מלאכי כעמ לא זכר שר ההיא דריש פרק אלו הן הלווקין, ודין גרמא לו שהוקשה לו כן בדברי המוס' ז"ל.

כ. בישוב דברי הב"ח דלא פרכינן תנא ושייר אי השויר תני דה בברייתא

תו חזי הוית להרב יד מלאכי (סע) שהביא הך כלל דכיל לן הרב ב"ח (סו"מ סי' פו אות טו) דלא פרכינן תנא תני אלו ואת אמרת תנא ושייר, רק כד לא תני השויר לא במשנה ולא בברייתא, אבל אי תני לה בצרייתא לא קשיא ולא מיד, ע"כ. והוא ז"ל כתב עליו ח"ל, ויש לי ראייה לנבדרי מדברי המוס' בזבחים (פד, א ד"ה הן והיוא) שכתבו, אע"ג דתני אלו, תנא ושייר הך דתשיב בצרייתא ע"כ, אך לפי מש"כ (המוס' סע) ושמא משום דמהני דהכא שמעינן דכל שכן הנהו כו', משמע דאע"ג דקתני השויר בצרייתא אנטריכו לטעמא דמכל שכן קא אתו, דבלאו הכי קשיא שפיר תנא תני אלו כו', ודוק עכ"ל. ועיין בספר עין זוכר (מערכת אות מ, סי' ו') שמעלה בזכורו

אלי (סי' ג, קטו) ח"ל, הדרך הוא כי תני אלו לא תני ושייר, וכתבו המוס' בזבחים (סע) דהיכא דהנהו דשייר נפקי מכל שכן שייר אפי' כי תני אלו, עכ"ל.

אתה הראת לדעת דרבותיו צעלי המוס' ככל הני דוכתי דאיימינא, מהדרי אטעמיה כי היכי דלא ליהוי תנא ושייר משום דתני אלו, ונמשך אחריהם מהרש"א בגופי הלכות ובהליכות אלי, להביא הכללים שיוצאים מדבריהם. דנספר גופי הלכות (סי' מט) הביא ההיא דכתבו ביצמות (פד, ז ד"ה אלא לאו) דלא שייך לומר תנא ושייר היכא דקתני אלו, אלא היכא דתני דבר והפכו, אלו שיש להם ואלו שאין להם כו', וכדאיימינן לשונו לעיל. ובהליכות אלי באחד ובשמי מקומות הביא דברי המוס' בזבחים (סע) כנ"ל. ונמצא דהאי כלל סביר וקביל מרבותיו צעלי המוס' דהיכא דתני אלו לא משייר, זולת במקומות הנוכחים דטעמא רבה יש בהם וכדכתיבנא. ולפי זה יש לי להפליא הפלא ופלא על מהרש"א ז"ל שעשה עצמו כאלו לא ידע בכל אלה.

יט. הטעם שהורכו המוס' לשני תירוצים בהא דתנא ושייר אף דתני אלו

וב**תב** בספר הליכות אלי (סי' תקפו) ח"ל, מה אלו כי קתני תנא, לכאורה הוה משמע דלא אמרינן תנא ושייר מההיא דתענית (יד, ב) דקאמר ותסבירא דתנא ושייר והא מה אלו קתני, אמנס לפי האמת אמרינן תנא ושייר אפי' קתני מה אלו, ויש להביא ראייה מההיא סוגיא גופא, דקאמר גבי אין בין וכי תימא תנא ושייר והא אין בין קתני, ואפי' הכי מנינו שכתבו המוס' במגילה (ת, א סד"ה אין בין) מדקאמר משום מיבנה לאו שוירא הוא, משמע דאין בין לאו דוקא ע"כ, אף אנו נאמר ג"כ גבי מה אלו, דמדקאמר אי משום מיבנה לאו שוירא הוא, משמע דמה אלו נמי לאו דוקא ותנא ושייר, עכ"ל.

ו**תמוהים** דבריו דמלכד שהוא היפך דברי המוס' מכל הני דוכתי דכתיבנא, ואף גם זה שדבריו סותרים זה את זה וכדכתיבנא. ושמא אפשר לומר דלא אמרה הרב אלא דוקא היכא דתני מה אלו וכההיא דפ"ק דתענית דאיימיני בידיה, אבל היכא דתני מלח' אלא' גרידא, מודה הרב דס"ל להמוס' דלא משייר זולת היכא דאיכא טעמא כדנהו לדעיל. זה נראה ציטוט דבריו לפי חומר הנושא אף עפ"י שיש צו מן הדוחק.

ד"ה אין בין) תירצו עוד שני תירושים, ובתירוטא בתרא כתבו, אי נמי דתנא ושייר, ונהי דאין בין קאמר, דמשמע דהוי דוקא, כדלמא בריש מרובה (ב"ק סג, ב), מ"מ לא קשיא, דזמסכת מענית (יג, ב) אשכחן אין בין דשייר כו', יע"ש.

כב.

ובמהרש"א בספר יצין שמועה (ש"ג פ"ב אות ג), ובספר הליכות אלי (ס' תקפה, משטח) העלה בפלפולו להכלל העולה, דבין רש"י בין לדעת המוספות, דתנא ושייר אמרינן אפילו היכא דתני אין בין, ובעינן ששייר תרי מיני, אבל בחדא מילתא פרכינן מאי שייר דהאי שייר, היפך דברי הרב הליכות עולם, ועיין שם באורך.

ועתה חדשים מקרוב בלא ספר הבהיר עין זוכר להרב הגדול חיד"א נר"ו ומעלה בזכורו כלל זה (מערכת אות ת' ס' ו') וז"ל, תנא ושייר אמרינן אף היכא דתני אין בין. מוס' מגילה (ת, א), ועיין בספרי שער יוסף (דף קי) שכתבתי חילוק זה, עיי"ש באורך, עכ"ל. ועיין עוד מזה למוהרי"ם בהקדמתו לעץ החיים (דרכי המשנה וכלותיה כלל ד'), ובספר תחלת חכמה (ש"ב כלל כט).

עלה מן הקב"ן ויצא מן הכלל ללמד ב"ה בללים, וסימן להם ב"ה תברכו, ואלו הן:

א. דרך המשנה והברייתא והאמורא דתני ושייר, ודוקא מפי מהר, אבל חדא לא משייר, ודעת רשב"ם דאפי' חדא משייר, וגרחו דבריו (אות א).

ב. ניהא לן לאוקמא מתני' ביחידאה מלמימר תנא ושייר (אות ד).

ג. היכא דאמר תנא ושייר ולא פרך מאי שייר דהאי שייר, אית לן למיהב טעמא למאי דלא פרך הכי (אות ה).

ד. אף במקום שלא אמרו בגמ' תנא ושייר, אנו מצייני למימר מסברא דידן (אות ז).

ה. לא אמרינן תנא ושייר בפוסקים (אות ח).

ו. כשהברייתא אתא להוסיף על מתני' לא משיירא מידי (אות ט).

ז. כשהברייתא אתא לפרש מילי דמתני' אורחא דמשיירא, ולא פרכינן עלה מאי שייר וכו' (אות י).

ח. ברייתא דלא קאי אמתני' ותנא ושייר, פרכינן עלה מאי שייר דהאי שייר (אות י).

דבר זה, ובספר פתח עינים (קידושין טו, ב) הוקשה לו על דברי הב"ם הא גופא קשיא שהקשה הרב יד מלאכי, לכו חוו.

ואולם לעניות דעמי נראה להליך בעד הרב ב"ם לדדייה ס"ל דהתוס' (וצמח סס) תירצו שני תירושים, דמה שכתבו בתחילת דבריהם תנא ושייר הנך דחשיב צברייתא כו', הוי תירוטא למה שהקשו אע"ג דתני אלו, והיינו ממש כדברי הב"ם ז"ל, וכראיה שהביא הרב יד מלאכי. ומה שכתבו אח"כ ושמא משום דמהני דהכא שמיעינן דכל שכן גנהו כו', הוי שגייתא אחרינא, וס"ל להב"ם דכיון דתירוטא קמא הביאוהו בפשיטות ותירוטא בתרא בלשון שמא, לא שקבינן מאי דפשיטא להו ונקטינן מאי דמספקא להו. וגדולה מזו הביא הרב כנה"ג (כללי הפוסקים אות יט) וז"ל, אני מקובל במירוח ראשון שעושין התוס' פשט הוא העיקר, משפטי שמואל (ס' קב), מהרי"ק (שורש עב), והר"י הלוי (ס' א), עכ"ל.

ואע"ג דלהרב חוון נחום (פ"ג ממעלה סוף מ"ב) ס"ל דתירוטא בתרא הוא הנכון יותר, וכ"כ בפשיטות הרב מטה אשר (קב ע"ד), והביא דבריהם הרב יד מלאכי ז"ל (כללי רש"י ומוס', כלל ד). מ"מ י"ל דלא תתקו הני רבותא אלא היכא דבתירוטא בתרא אומרים התוספות בלשון זה, ועוד י"ל או אי נמי י"ל כו', כמבואר בדבריהם, דעיקר יסוד מוסד על דברי התוס' דפ"ב דיומא (כג, א מ"ה שמים), ובפ"ג דנוזר (כד, ב ד"ה יפלו לנדב), דבאחד כתוב אי נמי ובאידך כתוב ועי"ל כו', יע"ש. אבל היכא דתירוטא קמא אמרוה בפשיטות ותירוטא בתרא בלשון שמא, קרוב לשמוע דכו"ע מודו דעדינן עיקר מתירוטא קמא, וזה פשוט. ומבארנו דברי הרב ב"ם ז"ל, וכלל דכיל לן אית ליה סמוכין דרבנן, וימד הוא שלא תמוט עולם ועד.

כא. פעמים דתנא אין בין' אגב גררא ודהכי תנא ושייר

עוד כלל אחר כיל לן הרב הליכות עולם (ש"ג פ"ב אות ג) דכל היכא דקמי אין בין זה לזה אלא כן וכן, לא שיך לומר תנא ושייר, דודאי דוקא קמי, כדמוכח בפ"ב דקמא (י, ב) ובריש מרובה (סג, ב), ואם תמצא מקום שאומר אין בין זה לזה אלא כן וכן ותנא ושייר, טעם יש בדבר כי היא דמגילה (ט, א) אין בין נדרים לנדבות כו', עד אגב גררא דשאר אין בין כן קמי לה. מוס' ריש פרק מרובה, עכ"ל. והני עני עיינתי בתוס' דריש פרק מרובה ולא מלאמי שם תירוח זה אלא תירושים אחרים, וכמו שיראה המעיין שם. ובפ"ק דמגילה (סס

נר

סימן ב

מצוה

ק"ז

יז. דעת הליכות עולם דהיכא דתני מניינא לא משייר, ודעת התוס' והכריתות דמשייר (אות ט).

יח. היכא דתני 'אלו', לא אמרינן תנא ושייר לכו"ע (אות א, יז).

יט. היכא דתני עניינים רבים או היכא דתני ב' עניינים דבר והפכו, כגון אלו שיש להן ואלו שאין להם, תנא ושייר אף כי קתני אלו (אות יז).

כ. היכא שהדברים לא דמו אהדדי באיזה אופן שיהיה, תנא ושייר אותם הדברים דלא דמו, אע"ג דקתני אלו (אות יח).

כא. היכא דתני דשייר נפקי מכל שכן מהני דקתני, תנא ושייר אף דקתני אלו (אות יח, יג) ועי' לעיל (כלל יד).

כב. כי תני השויר בכרייתא אמרינן דמתני' תנא ושייר, אף דקתני אלו (אות כ).

כג. 'מה אלו' כי קתני, אמרינן תנא ושייר (אות יט).

כד. היכא דתני 'אין בין', לדעת התוס' תנא ושייר, ולדעת הרב הליכות עולם לא אמרינן תנא ושייר (אות כ, כא).

כה. כשהתוס' בתירווצא בתרא אומרים ושמא בלשון ספק, עבדינן תירווצא קמא עיקר לכו"ע (אות כ).

תם ונשלם ביום י"ד לחדש תמוז משנת רחבה מצותך מאד לפ"ק פה אדריאנו וע"א.

ט. מצינו תנא ושייר מחודש, דאינו רוצה לומר דתנא קצת ושייר קצת, אלא רוצנו לומר דתנא הענין ושייר חילוק הדינים (אות ז).

י. כששייר תרי בסיפא וחדא ברישא, ליכא לאקשווי ברישא מאי שייר דהאי שייר (אות ט).

יא. אשכחן ששייר ב' שורין וקאמר אי משום הא לאו שוירא הוא, מפני שאותו דבר שייר בחלוקות אחרות (אות יא).

יב. היכא דאיכא שום שויר אחר מבחוץ, אע"ג דלא איירי תנא בענין זה, לא פריך מאי שייר דהאי שייר, וזה צ"ע עם הכלל הקודם. עיין בפנים (אות יב).

יג. דעת התוס' ז"ל כי קאמר בגמרא אי משום הא לאו שוירא הוא, אינה פירכא להאי אמורא דאמר תנא ושייר, רק הוי שנייניא לאידך, כי היכי דלא תיקשי מאי שייר דהאי שייר (אות יב).

יד. מצינו דקאמר תנא ושייר והווי תרי שוירי, ואפי' הכי פריך מאי שייר דהאי שייר, ומעמא משום דתני תרי אתי חד מחבריה מכל שכן וחדא חשיבא (אות יג, יח), ועיין להלן (כלל כא).

טו. כשהשויר תני ליה בפרקא אחרין, ומי ששנה זו שנה זו, לא חשיב שויר (אות י).

טז. כי תנא תני יש כזה כך וכך, דעת מהרש"א דלא אמרינן תנא ושייר (אות ה).

סימן ב

בלל המנו

הקדמה

בללי המנו מאשר נמצאו באמתחות ספרי הכללים הללו בעלי אסופות, הלא הם ראשון לכל דבר הגאון הגדול רבינו שמשון מקניון בעל התוס', כאשר מפיו יקרא בספר כריתות בחלק לשון למודים (שער ג' סוף ס' קמח) דתרי זימני עשה חיבור תוס' על התלמוד, ובימנא תניינא חידש דברים וקרא לו קונטרס, וכחתימת ספר כריתות הביא לנו קצת מהני כללי המנו עשויות שורה ומוקפות. ואחריו לו, קם אחד קדוש הגאון מוה"ר שלמה אלנאוי בספר יבין שמועה, וכיון פתיחן ליה הסמיכות והתנופות, הוסיף מדליו, ריבה וקיבץ תוספת מרובה מארבע כנפות. ועוד ידו נמייה להביא מן החדש בהני ספרי דבי רב, הליכות אלי וגופי הליכות, שם שם לו חק ומשפט מדיני המנו בצפורים עפות. והבאתי את השלישי, דין גליא ריין המאור הגדול הש"ך בחושן משפט (ס' פב), אף הוא היה מתכוין לשרש שרשיו, ילכו יונקותיו על דברי ספר כריתות, וביאיר עליה הכתן, ותרבינה סרעפותיו וכסייפותיו.

כן באדם, ואפילו עבד ואמה, דלית ליה בהו אלא שעבוד.

אי נמי יש לומר דלרבי יהודה דמחייב על נזקי כלים בבור, אי לאו דכתב רחמנא פיטורא דאדם מקמיה דלכתוב והמת יהיה לו, לא הוה מוקמי ליה להאי והמת יהיה לו דבור למי שהמתה שלו, אלא בההוא דשור, דמסתברא פיטורא בשור שכן פטר בו חצי נזק, דהשתא⁴⁶ לא חזית דפטר בבור כולו נזק. ולרבנן נמי לא קשיא דאי לאו דכתב רחמנא שור וחמור תרווייהו, אלא חד מינייהו, הוה אמינא דההוא דכתיב, למעוטי אדם הוא דאתא, ולא למעוטי כלים. וכי תימא למאי איצטריך שור ולא אדם, ממי שהמתה שלו נפקא, הא לא קשיא, כדאמר דאי לאו דכתב רחמנא בהדיא פיטורא בבור, הוה אמינא דההוא והמת יהיה לו דבור לבעלים מטפלים בנבלה הוא דאתא כדכתיבנא. ע"כ. כן כתב לקמן⁴⁷ בפרק הפרה. ושם האריכו המפרשים בזה עיין שם.

(יב) הא דלא קאמר תומר בבור דשלא ברשות, דאש גליין תנסי נמי פעמים שלא ברשות. והא דלא קתני דבור מעשיו גרמו לו, אפשר דהוא בכלל תחילת עשייתו לנזק. ע"כ גליון תוספות.

(יג) אלא אי אמרת רבי יהודה היא מאי שייר דהאי תנסי שאנן שייר. מכאן משמע דאין לו לעולם לתנא לשייר דבר אחד. ולא כמו שפירש רשב"ם בכל דוכתא⁴⁸ דדייק הכי מנא לך ששייר התנא שום דבר שאתה עושה אותו שיירן, ומפרש שכך דרכו לשייר דבר אחד כמו שניים, וכאן אי אפשר לומר כן, דממה נפשך תנא זה שיירן, ששייר שור פסולי המוקדשין, ואפילו הכי אין מתיישב אם לא שייר עוד דבר אחר. תוספות שאנן.

(יד) התופר בור תשעה. הוא הדין אם לא עשה הראשון ה"ר יהונתן אלא ארבעה או חמשה טפחים, ובא השני והוסיף טפח, נסתלקו מעשה ראשון⁴⁹, והא דנקט והשלימו לעשרה

וברמב"ן סוכה נד, ב. 49 וכ"כ הרא"ה לקמן נא, א בשיטה דחופר שמונה ובא אחר והשלימו לתשעה, אולם בתנסי לקמן נא, א ד"ה האחרון חייב כתב "אכל ראשון שמונה וזה תשעה כולם חייבים כמו זה עשר וזה עשרים", ועיי' מהרש"א שכתב דאף לפי לישנא בתרא דסוגיא שם (עמוד ב) דמשמע דס"ל דלרבנן באחד עשרה והשני עשרים האחרון חייב מ"מ בשמונה ותשעה חייבים שניהם אולם המהרש"א במהדו"ב נחלק וס"ל דהתנסי כתבו כן רק ללישנא קמא שם, אבל לל"ב לרבנן האחרון חייב, ולפי' אפשר שכן דעת ה"ר יהונתן כאן, אולם לפי דעת היש"ש (סי' כו שם) דסובר דלישנא בתרא לא פליג אל"ק וס"ל דלרבנן באחד עשרה והשני עשרים שניהם חייבים צ"ל דאחד שמונה ואחד תשעה גרע האחרון טפי, וכן אמנם דעת הרא"ה

והמת יהיה לו תני רבי ישמעאל יצאו קרקעות שאינם מטלטלים, יצא אדם שאין לו הנאה ממתו, משמע שהוצרכו הקרקעות להוציא³⁶ מנזקי הבור, מוהמת יהיה לו, ואם אי אפשר למצוא נזקי בור בקרקע, שאינו מטלטל, למה הוצרך הכתוב למעט. ואולי אם מחמת בורו נפלה כותלו של חבירו. וצריך עיון³⁷. הרשב"א ז"ל.

רבי"א (ט) שהשור חייב בו פסולי המוקדשין מה שאין כן בבור. הקשו בתוספות³⁸ דלמה לי שור ולא אדם מוהמת יהיה לו נפקא שהמת אסור בהנאה, וכן לקמן³⁹ בפרק הפרה דפריך ואיפוך אנא וכו' ותירצו וכו'.

רשב"א (י) וקשה לי תירוץ זה דהא לקמן בפרק הפרה בסמוך לאיפוך אנא⁴⁰, אמרינן והמת יהיה לו כל דבר מיתה, אלמא אפילו אדם במשמע, ולא בשור בלחוד משתעי קרא. ועוד דאקשינן⁴¹, בין לרבנן דממעטי להו לכלים, בין לרבי יהודה דמרבה להו, כלים בני מיתה נינהו, ומאי קושיא לרבנן ודאי איצטריך למעוטינהו, דאי מוהמת הא אמרינן דלא נפיק מיניה מיעוטא דאדם וכלים, דבשור בלחוד קא משתעי קרא. ולרבי יהודה נמי לא קשיא דוהמת לא מיעט הכלים, ועוד⁴² דלא אשכח פירוק לקושיא אלא דכלים בכלל דוהמת יהיה לו דשבירתן זו היא מיתתן, אלא ודאי משמע דכלן (משמע אכלל) [משמע בכלל] והמת יהיה לו (הן). והא דאמרינן איפוך אנא לא קשיא, דהא אשכח פירוקא דמסתברא, ומן הדין הוה מצי למימר ליה ולטעמיך שור דלא משלם כופר ושלישים של עבד, ובהרבה מקומות יכול להקשות כן ואינו מקשה וכל דלא קאי לא חיישינן לדקדק ביה כולי האי, ושור ולא אדם איצטריך לעבד⁴³ ולנכרי הקניי וכו'. הרשב"א ז"ל לקמן⁴⁴ בפרק הפרה.

הרר"א (יא) וזה לשון הרר"א ז"ל יש לומר דוהמת יהיה לו, לא משמע אלא מי שהוא שלו כשהוא חי⁴⁵, מה שאין

36 נדצ"ל שהוצרכו להוציא הקרקעות מנזקי הבור וכו'.
37 אפשר דנסתפק הרשב"א דבכה"ג דחפר ונפל כותלו של חבירו, הוה אדם המזיק, ואינו חייב בור, ואם חפר בהיתר אלא שאח"כ נפל כותלו אפשר דאינו תחילת עשייתו לנזק (ואפשר דיש ללמודו לכה"פ מהא דהכותל והאילן, ומ"מ לאו בור לחודיא הוא, וצ"ע).
38 ד"ה שהשור. 39 נג, ב. 40 לקמן נד, א. 41 שם.
42 אצ"ל עד דלא וכו'. 43 ע"ל ט, ב ברשב"א ושם הערה 86.
44 נג, ב ד"ה מי שהמתה. 45 היינו דהפסוק ממעט רק מי שהיה שלך בחיים חיותו, ובמיתתו אינו שלך וא"כ א"א למעט אדם דמעולם לא היה שלך, (וצ"ל דפסוקה"ק מחיים נחשבים לשלו, ועיין מאירי בזה). 46 אצ"ל דעד השתא.
47 נג, ב. 48 עיין לקמן טו, א בשיטה בשם הרשב"א.

אבן

הלכות נזקי ממון פרק א

האזל

לכחייב מדין חזק דכיון שכוף גרם נתחייב כמו בעלים, וזה מבוזר ביותר אם נישא דחויבם של הבעלים בשן ורגל אינו אלא בדיון שמירה. וכשלא שמרו חייבם החורה על מעשה בהמתו, ולכן אחר שאינו בעלים אם נעשה אדם המזיק על זה שחזק הבעמה לא גרעו מבעלים וחייבים על נזקי שן ורגל

ועכשיו מבוזר ביותר מה דמדמי הירושלמי דין דמכיש בהמת חברו לאפטרופסין דהא לאפטרופסין ע"כ בודאי פטורין זכרי"ל על שן ורגל דל"ה לא הו' שייך לומר דין תמות ומועדת ולא הו' שייך דין מגופו וע"כ לאפטרופסין חייבין בדיני בעלים ולכן לפי מה שכתבנו דגם מעמיד אף דיסוד החיוב הוא מטעם מזיק מי"מ החיוב הוא רק בדיני שן ורגל מיושב מה שדימה הירושלמי דין מכיש בהמת חברו לדין אפטרופסין וזה דלן משלמים כופר משום דיתמי לאו בני כפרה היינו משום דכיון דעי"מ כן נעשו לשלם מנכסו יתומים לכן אין משלמים כופר

יב) והנה בגמ' בדף ק"ז גבי הוליוה לייסטים דפריך בגמ' פשיטא כיון דאפקיה קיימא לה ברשותיהו לכל מילי ומשני לא לריבך דקמו לה באפה כי הא דאמר רבא אמר רב מהנה אמר רב המעמיד בהמת חברו על קמת חברו חייב, מטעמיה פשיטא לא לריבך דקי לה באפה אמר לי אבוי לרב יוסף הכישה אמרת קן וליסטים ומו דהכישוה, ופירש"י וליסטים נמי דהכישוה ואשמעינן מהני דהכישוה צמקל זו היא משיכה, ונמלא דלפירש"י זהו פי' על מה דאמר מעיקרא פשיטא כיון דאפקיה ואשמעינן דאם הוליוה עיי שהכישוה צמקל זו היא משיכה, וקשה לפירש"י דאטו דיני משיכה אחת כאן לאשמעינן, ורואית שהכישוה נמי דאטו דחקו צוה, והביא בש"מ דתוס' שאין כתבו דאשמעינן דלא כהירושלמי דהוליוה לאבדה נמי חייב ושאר ראשונים חולקים שם וכן הרא"ש בהלכות כהן דדוקא הוליוה לגחלה ובהא דליסטים נמי דהכישוה כתב כהירוש"י, אכן הרמב"ם חלק זה לשני דינים נפרדים דבפ"ד הלכה א' כתב הוליוה לייסטים חייבים, ובה"ג כי כתב המעמיד בהמת חברו ע"ג קמת חברו המעמיד חייב לשלם מה שהזיק, וכן אם הכישה עד שהלכה לקמת חברו והזיקה זה שהכישוה חייב. ונמלא דהרמב"ם מפרש דחייב המכיש אינו מדין גזלן אלא מדין מעמיד, וא"כ הם שני דינים נפרדים דמקודם כתב דינא דהוליוה לייסטים וזהו כדברי הירושלמי דהוליוה לגחלה ונעשה בהמה צרעותה וכמו שכתב הרמב"ם בהשגחה לחכמי לוינו שהביא המגדל עוז אבל הכא גבי הכישה לא מייירי כלל שהכישוה לגחלה אלא שהכישוה שהלך לקמת חברו כמו מעמיד וזה דאמר ולסטים נמי דהכישוה היינו לאפקיה ממה דאמר מעיקרא דכיון דאפקיה קיימא ברשותיהו לכל מילי דהיינו שגשמו גזליהם וצטו לאוקמי דקם לה באפה, ואח"כ אמר רב יוסף דהכישוה אמרת לן כיון דדינא דמעמיד דלא דוקא מעמיד על קמת חברו אלא אפי' הכישה עד שהלכה והזיקה נמי חייב, ונמלא דאדרבה ש"ס דידן נמי סבר כהירושלמי דדין הוליוה לייסטים הוא דוקא הוליוה לגחלה, אבל זהו אס' אנו באין לחייבם מדין גזלן דקיימא ברשותיהו, אבל אם הכישוה עד שהלכה והזיקה, פי' הכישוה קרוב לקמה לנז' הקמה ועיי שהכישוה הלכה והזיקה זהו חייבים מדין מעמיד ואשמעינן דלא צטו מעמיד ממש על הקמה אלא אפי' הכישוה ומדברי הרשב"א וברא"ש משמע שחולקים ע"ז

יג) והנה בדף ג' ע"כ כתבו בתוס' דהא דקתני וממוך לאו דוקא גבי צור ואלא דאפי' הדליק באש של אחר חייב, והנה לפי"מ שכתבו תוס' בהכונס שהבאנו אי"כ גבי שן ורגל נמי ממוך לאו דוקא וגם הביאו ראי' על שן ורגל מדין אש ואי"כ לשמואל דאמר שן לרגלו ומעט לשנו ליכא דין ממונה כלל בשלמא לרב יכולים לומר דגבי קרן אפשר דלא ילפינן מדין אש משום שאין מועדין מתחלתן [ועמש"כ לקמן בפ"ד הל' י"ז דלפ"ד גס בקרן ילפינן למסקנא משאר אבות אבל לשמואל הא ליכא דין ממוך כלל, אכן לפי"מ שנבאר צ"י י"ג לשיטת תוס' דגבי אש ליכא דין בעלים כלל דוקא עושה האש מתחייב אבל מי שקנה בקנין אביו וסביבו ומשאו של חברו שניה חברו בראש גבו אינו מתחייב זהו בדיון אש אי"כ מבוזר שפיר דגבי שן ורגל איברא דמתחייב גם

באופן דלא ממונה אבל מתחייב בדיון ממונו נמי, ואם קנה בהמה של חברו אף שלא עשה בה שום מעשה מתחייב בחקי', ולכן שייך דין וממוך, אבל באש לא שייך דין וממוך כלל, וגבי צור כונה בתוס' על צור זכרי"ל דבור צרעותו ודאי הו' ממונו

יד) והנה ידועה בהקירה אם חיוב נזקין הוא מלך שהחורה הטילה דין שמירה על הבעלים ומחוייבים בעד הסרון שמירתם או הבעלים מחוייבים לשלם כשמונים הזוק ושמירה היא פטור שפטרה החורה לבעלים משום אונס כיון ששמרו כראוי, והנה מלשון הרמב"ם שכתב כל נפש חיה ובה הבעלים חייבים לשלם שהרי ממונה הזוק, משמע דזכו עיקר טעם לחיוב תשלומין ולא דבשציל זה מחוייב בשמירה, וממה דבארנו כאן דלשיטת הרמב"ם שומרים מחוייבים מדין בעלים אין להוכיח דעיקר דין בעלים הוא משום חיוב שמירה דהא שומרים נתרבו מולא ישמרו לאפשר לומר דמי שיש עליו דין שמירה יש לו דין בעלים לנזקין וע"ז גופא נתרבה מולא ישמרו ולעולם החיוב משום ממונו. וראיתי מוכיחים מדי' הרא"ש בזה צנוק"י פי' הכונס גבי איבטי לך לאטבורי חדא חדא וז"ל דאע"ג דש"מ פטור בשלם שמר כל שדרך בני אדם לעשות כן בשלבה כיון דלאו אורחא דעלמא לאטבורי חדא חדא מי"מ גבי נזקין אע"ג דנטר כדנטרי איבטי כיון דצאותה עשה אינן שמורות כלל הרי הוא חייב על מקיכה, שכל זמן שהזיק בלא שמירה חייב אפי' בכני שטי דלאו אורחא דאיבטי למינטר ומוכה מזה דחייב נזקין הוא מטעם דממונו הזיק ושמירה הוא רק פטור דהא אין לומר דהחיוב הוא מטעם שמירה דהא שמרו בשומר חנם ושן ורגל די בשמירת שו"מ, אבל באמת אינו ראי' דכונת הרא"ש הוא דהא דאמרין דשן ורגל די בשמירת שו"מ היינו לענין שמירה פחותה אבל בזמן שלא שמרו כלל אפי' באופן דלא אורחיהו דאיבטי למנטר כה"ג לא דמי לשו"מ דהתם משום דלא קבל עליו לשמור צמקום שאינו שומר כה"ג את' שלו אבל לענין נזקין דאינו חלוי בקבלתו והחורה חייבתו בשמירה לא מהני זה דלאו אורחיהו למנטר כן בשלבה כיון דע"כ לענין זה אינן שמורות כיון דמלוי שדוחפות זו את זו, והדברים מפורשים בש"מ צ"מ דקי י"ג בדברי הריטב"א וז"ל תירך רבינו הגדול הרמב"ן יע' דכי אמרין דשמירת נזקין כשי"מ בני מילי לענין דסגוי לי' כשעל פניו בהמתו כראוי אבל לענין זה כיון דשכיח שדוחפות זו לזו חייבים בעלים לשמרה מזה כדי שלא חיוק, וזה בכלל שמירה פחותה הוא אלא דבש"מ בלחוד הוא ששקילו בשמירתו שלא לחייבו הואיל דנטר כדנטרי איבטי וחדע דהא על צמידנה דעילי איבטי פטור בשו"מ לדברי הכל ואילו ילא שורו צאותה עשה וכזיק חייב עליו ודאי עכ"ל וכדברים מבוזרים כמו שכתבנו :

עבד משור דשור חפשי לשומר וממילא גם היכא דיכול לשומר ג"כ פטור :

שזי והנה כי"מ מחקירה זו נראה לזכר באופן זה אם הבעלים לא שמרו בהמתן ואחר שמרה כגון שהניחוח בלתי פתוחה ובה אחר וסגררה וחתרה דאין לבוא כאן מדין תחלתו בפשיעה וסופו באונס דחכו דוקא אם היה בלא שמירה וביחוד יכולה להזיק בלא האונס כמו נפלו וכו' ויכולין לירד בקפילה, אבל כיכי דעכ"פ היתה שמירה אלא שהבעלים לא שמרו אותה לא עפ"י חברה תלמיא דבך דינא דאם חיוצ השלומין מטעם חיוצ שמירה ח"כ עיקר החיוצ שלא להניח בהמה בלתי שמורה, וכיון דבאמת היתה שמורה אף שלא היתה השמירה מלך הבעלים אבל עכ"פ הא לא היתה אללם בהמה בלתי שמורה, אבל אם נימא דהפטור מלך אונס ובגדר אונס רחמנא פטרי כדאמר בגמרא בריש המניח אבל עלם חיוצ השלומין בעד החק ממנו הוא עיקר דינא, ח"כ לא שייך לבוא כאן מטעם אונס כיון דהוא לא שמר כלל ואיך יוכל לטעון טענת אונס ולא דמי להניחה בהמה דכוי סבירא דשייך זה לדון מחילתו בפשיעה וסופו באונס מקמי דנסיק דבולה פשיעה היא אף שלא שמרה דהא הניחה בהמה דהתם שאני דעכ"פ הא עשה שמירה אלא דמכיון דהניחה בהמה לא מכני שמירה זו לגבי שלא חשבה בלתי, אבל מכיון שבאמת לא שברה בלתי וחתרה ס"ד דכוי אונס דהא עכ"פ שמרה לענין שלא תא' בדרבה, אבל כיכי שלא שמרה כלל מסתבר דלא שייך לטעון טענת אונס אף שאחר עשה לה שמירה וחתרה :

חייב אפי' באונס גמור. אבל זה דוקא ברשות הניזק אבל שניהם ברשות סובר דפטור אפי' הזיקו. ובפשיעה גמורה חייב וכמשי"כ צפ"ו מהי חובל ומזיק כ"ח וטעמא דחייב משום דמכיון שפשיע מקודם וכו' מחייב בשמירה עלמא לא השיב אונס, וא"כ היה נמי צממונו ח"א לחייב על צממונו יותר מהזיק בגופו וכיון דהזיק בגופו אי לאו דשמירת גופו עליו הוה פטור ח"כ אם הזיק צממונו כ"י ראוי לפטור דעכ"פ אונס הוא צממא בהמה, אלא דחיוצ השמירה מצטל האונס, ולכן שפיר דשמירה פתוחה מכני כיון דלא לאו חיוצא בשמירה פתוחה הוא אונס בעלם דעכ"פ הזיק באונס, ומי"מ שפיר כחצנו דהיכי דבעל הכלב לא שמרו כלל לא נחשב אונס אף דהגחלת נשמר מצטל החררה בשמירה פתוחה דכיון דהבעלים של המזיק לא שמרו אותו כלל ודאי לא השיב אונס בשביל מה דשמר אפסרות ההזיק מצטל החררה כיון דשמירה זו אינה עושה ההזיק לדון אונס וחיוצ השמירה לא צטלה מצטל הכלב ללא נפטור מחיוצ שמירתו בשביל שמירה צטל החררה, לכן ממילא גם עיקר ההזיק לא נחשב אונס כיון שלא שמר המזיק שלו כפי חיוצו :

ועכשיו לענין חקירתנו אם אחר שמר המזיק נוכל לכאורה לומר דיכוי ג"כ נ"מ בין שמרו שמירה מעולה לשמרו שמירה פתוחה דאם שמרו שמירה מעולה ח"כ עכ"פ ההזיק כ"י באונס דעכשיו אין אנו אומרים אונס על מה שהזיקה אף שהיתה שמורה דע"פ שפיר כתבנו דלא הוי אונס אבל עכשיו אנו דנין דאין לחייב אדם על יעשה בהמתו כיון דאונס הוא לגבי זה כמו דאין לחייב אדם על מטעם גופו שהזיק בלא כונה אי לאו דשמירת גופו עליו, וכיון דכל האונס אנו מצטלים בשביל שבי מטעם עליו חיוצ שמירה וכיון דהיתה שמורה ח"כ הדר דין אונס מה שהוא אונס שהזיקה בהמתו, ואף דכ"י מחייב צממונו והוא לא שמר אבל זה שלא שמר לא גרם ביחוד האונס כלל דעכ"פ כ"י המזיק שמור, אבל אם שמרו אחר שמירה פתוחה וכו' הבעלים חייבים דינא לא שמרו אותו ואפשר דכיון דהיה עכ"פ שמור כד"ן שמירת נזקין ולא כ"י כאן חסרון שמירה על המזיק כד"ן השמירה שהי"ב צנזקין לכן גם צרה הדר עיקר פטורא דאונס דהא עיקר ההזיק נעשה באונס וכי"ל אבל מי"מ דבריו כי"ל קיימין דכ"י אם המזיק כ"י משומר אבל אם המזיק לא כ"י משומר אלא שמליאות ההזיק כ"י משומר בשמירה פתוחה ודאי לא הוי אונס דהא כ"י חיוצ עליו לשמור מזיק שלו וכי"ל וכמו שהוכחתי כן צפ"ב הלכה י"ח ומצארי"ם ד' הרמב"ם שבי שהרי ממונס הזיק ומי"מ עיקר חיוצא בשביל חיוצ שמירה וכן מיושב דין פטור האדון צמקו עבד כפשוטו דכיון דאין עליו חיוצ שמירה ח"כ נשאר אונס צמקו עבדו וכי"ל :

הלכה ב', וכמה משלם אם הזיקה בדברים שדרכה לעשותם תמיד וכו'.

הנה דברי רבינו הם תמוהים שפתח בהלכה א' צדין כי יגוף דמיירי צקן ואיך כתב על זה וכמה משלם וביאר דין שן ורגל ומשמע מדברי הרמב"ם שכל דבריו הם ביאור על ההלכה הראשונה שכתב דכל נפש חי וכו' שנאמר כי יגוף וכו' לו לכחוד דין שן ורגל לחוד ולהוליא דינס מהכתוב ושיולא את זעירא וביער צדא אחר, וכמשי"כ צראש. דבריו ויש צללן ארבע מלות דין השור דין הכבש וכו' והבבצר הוא שן ורגל, ונראה דאף דבמחנהי ח"כ לריכותא בין שן ורגל וכן אשכחן בגמרא מקדן לשן ורגל פירכא דבונתו להזיק כל זה הוא רק דלא הוי מלינו למילף חד ממחריבי. אבל עכשיו דכתבי כולכו הוי כולכו חד דינא דשור, וכלל שלכם נמשך מוכי יגוף שור רק דחלוקים צפרטיס להלכותיהם, דהרי לפי האמת חייב צקן אף צאין כונתו להזיק כגון כלבא דאכיל אימרא וכן בהמה שהטילה גללים לעיסה היכי דלא דחיק לה עלמא וא"כ מאי קאמר לפי מה דהוי סובר דתני שור לקרנו לא ראי קרן שכוונתו להזיק, אע"כ דהא הוא מקמי דתני שן ורגל דלא הוי אמרינן דדוקא היכי שכוונתו להזיק חייב חורה כגון קרן גופא דהוי כונתו להזיק אבל בתר דכתב שן ורגל וחזינן דחייבא תורה כל ממון צעלים שהזיק אף שאין כונתו להזיק גם צקן כד"ן

יז והנה לקמן פ"ב כ"י י"ח בחרתי לענין כלב שנטל חררה לחלק בין שמירת הכלב לשמירה הגחלת לגבי חיוצו של בעל הכלב לענין שמירה פתוחה דאף דכלב כני ל"י בשמירה פתוחה וכן גחלת לגבי בעל הגחלת בשמירה פתוחה, אבל לגבי שיפטור בעל הכלב צמה ששומר בעל החררה גחלתו לא כני לגבי בעל הכלב בשמירה פתוחה משום דשמירה פתוחה לא השיב אונס פ"ט שבחרתי בצרוכה. ואיברא דלפי דבריו כאן יקשה לן דאפילו שמירה מעולה של הגחלת אחאי ויטיל לגבי בעל הכלב אם שמירה הוא פטור משום אונס כיון שהוא לא שמר כלבו כלל. ודרר זה מוכח להדיא שם בגמרא דאי לא הוי סהם דלתות חסרות היה נחשב אונס לפי התוספות אכן צה אולי נוכל לומר דכיון דלגבי החק זה היינו חזיק הכלב ע"י הגחלת כיון שבעל החררה שומר גחלתו ולא היה עומד כלל להיות מזיק ח"כ גם זה נחשב אונס כיון שלא הוי אפסרות של הזיק ולא דמי למה שכתבנו כאן באם הבעלים לא שמרו המזיק שלהם ואחר שמרו דבזה שפיר לא יכול לומר אונס ח"י דהא הוא לא שמרו ומלרו כ"י עומד להזיק, אבל הים שבלא הגחלת אינו יכול להזיק וכו' עומד לכן שבעל החררה ימור גחלתו ובאמת שמרה ח"כ שפיר דחשיב אונס דהא לא הוי עומד להזיק. אלא דעכ"פ עיקר סברא זו שכתבנו דשמירה פתוחה אינו חשיב אונס ע"כ יסתור עיקר ההנחה צ"ד זה שנחפון לומר דחיוצ נזקין הוא בעלם ובטיקר בשביל צממונו החק וכל דין שמירה הוא משום פטור מטעם אונס דהא שמירה פתוחה לא נחשב אונס ובצוקין סגי בשמירה פתוחה :

אבל יקשה לנו לשון הרמב"ם שכתב שברי ממונס הזיק ומשמע דזהו עיקר טעמא על חיוצ השלומין ושמירה כ"י רק פטור ואולי דבאמת נימא דשמירה הוא פטור אבל לא מטעם דין אונס אלא דבחררה פטור להבעלים כששמר מזיק שלו והוא פטור צפני עלמו ולא מטעם אונס ועכ"פ חקירתנו קיימת דגם לפי"ז אם הוא לא שמר ואחר שמר לריך להיות חייב דהא לא נפטור בשמירתו ואולי דעכ"פ לא קרינן ביה ולא ישמרנו.

יח) אכן נראה דבאמת אין כאן חקירה כלל דאפילו נימא דדין ממונו הוי כד"ן גופו וכמו דחייב אם הזיק בגופו כן חייב אם הזיק צממונו מי"מ עיקר טעמא הוא משום חיוצ שמירה. דהא גבי גופו נמי אמרינן צדף ד' אדם שמירה גופו עליו, והיינו דאף דאדם המזיק בכונה ודאי חייב משום עלם ההזיק אבל הזיק שלא בכונה דחייב הוא משום דשמירה גופו עליו וחייב לשמור ח"כ שלא חזיק משום דאפי' פשע עכ"פ הוי ההזיק מכיון שנטעשה בלא כונתו כ"י הוא אונס עליו ואפילו לדעת הרמב"ם דאדם המזיק

סימן ב'

בענין "חקירה הידועה" ביסוד חיובא ד"ממוון המזיק"

"נוסח העולם" ב"חקירה הידועה" של מסכת בבא קמא

[א] הנה הגאון רבי איסר זלמן וצ"ל בספרו "אבן האזל" [פ"א מנוק"מ אות י"ד]

הביא את ה"חקירה הידועה" אשר ממו בבי מדרשא במסכת בבא קמא, וז"ל: "והנה ידועה החקירה אם חיוז נוקין הוא מלד שהמורה הטילה דין שמירה על הצעלים, ומחייבים צעד חסרון שמירתם, או דהצעלים מחייבים לשלם בשממונם הזיק ושמירה הוא פומר שפטרם התורה להצעלים משום אונם כיון ששמרו כראוי", עכ"ל.

ודיינו דלפי הדין קמא כל עיקר המחייב של "תשלומי נוקין" נובע מכח "עלם ממוון המזיק", והא דאם הצעלים "שמרו" פטור מלשלם הוא "פטור דדי" הקיימא על ה"גזרא", דדין "שמירה" פוטרם מלשלם, אמנם לפי דהשניה כל עיקר המחייב לתשלומי נזק לא מתחילה אלא בכח ה"אי שמירה", והדין "שמירה" לא הוא "פטור דדי נעלמא", אלא דעיקר המחייב נובע רק מכח ה"פשיעת צעלים" בשמירתו, אבל בלא ה"אי שמירה" ליכא מחייב מלד "ממוון המזיק" לחודא.

ובאמת בעיקר מה דנקט ה"אבן האזל" בנד שניה, דגדר ה"פטור שמירה" הוא מלד "אונם רחמנא פטריה", הוא דבר הקשה

מאוד להולמו, דהלא משכח"ל בצמח דברי ללא צעינן שיהא זה שמור בממוון המזיק נחשב "אונם", אלא סגי צמה ד"נטר דנטרי אינשי" אף שזה לא הוא אונם, [יעויין צמוס' לקמן נה: ד"ה נפרצה, וכן לקמן כג. תוד"ה בששימר, וצעוד מקומות], וכן אשכחן צריש הכונס דיש מזיקין דסגי לה ב"שמירה פחותה" אף דלא הוא אונם, וז"ע. אכן צאמת יעויין צאבן האזל שם אות י"ז שגנראה דהר צו ממה שנקט בתחילה, וז"ל: "ואולי דבאמת נימא דשמירה הוא פטור, אבל לא מטעם דין אונם, אלא דהתורה פטרה להבעלים כששמר מזיק שלו, והוא פטור צפני"ע ולא מטעם אונם", עכ"ל.

ובתב"ה "אבן האזל" נפק"מ הידועה" בין ב' צדדי חקירה הידועה הלזה, וז"ל:

"והנה הנפק"מ מחקירה זו נראה לצאר צאופן זה, אם הצעלים לא שמרו צהמתן, ואחר שמרה, כגון שהניסוה צדלת פחותה וצא אחר וסגרה, וחמרה [והצממה יצאתה צאונם והזיק] וכו', עפ"י סצרא תליא צהך דינא, דאם חיוז תשלומין מטעם חיוז שמירה, א"כ עיקר החיוז שלא להניח צהמה צלתי שמורה, וכיון דצאמת הימה שמורה אף שלא הימה השמירה מלד הצעלים אבל עכ"פ הא לא הימה אללם צהמה צלתי שמורה, אבל אם נימא דהפטור מלד אונם, וצגדר אונם רחמנא פטריה כדאמר צגמרא צריש המניח, אבל עלם חיוז תשלומין

הג"ל, להצנני תלוי זה "ממון" בשעת ההצק, אצל הירושלמי המחייב מכה ה"אי שמירה" ואולינן נתר שעת הפשיעה.

ב) ראיתי בספר "חידושי ירוחם" להגאון הנודע רבי ירוחם ווארהפטיג זצ"ל מגדולי תלמידי הגר"ח מבריסק [סימן ס"ג] דאיכא נפק"מ בך "סקירה הידועה" היכא דמספקינן האם הבעלים שמרו כראוי או פשעו, על מי להביא ראיה. דבעלמא הכלל הוא דהמוציא מחבירו עליו הראיה, והדבר תלוי מי המוחזק ומי המוציא. להלכד דחייבו מזד "ממון המזיק", א"כ תיכף כשממונו הזיק חל עליו חוקת חייבו, אלא דהשמירה הוי פטור, וא"כ על ה"בעלים" להביא ראיה די ש לו "פטור" של שמירה. משא"כ אי נימא דכל החייבו מתחיל רק ע"י ה"אי שמירה", א"כ כל זמן שלא יודעים צודאי שהבעלים פשעו, אין כאן סיבה לחייבו, דהוי ספק אם כלל "התחיל החייבו", ועל ה"מזיק" להביא ראיה שהבעלים פשעו כדי לחייבם.

שוב מצאתי נפק"מ זו ב"חידושי רבי שמואל" וכתב דבעיקר האי דינא מנינו דנחלקו הפנ"י [לקמן נו:] והחזו"א [ב"ק סימן ז' אות ז'] בזה, על מי מוטל להביא ראיה, דהחזו"א נקט דעל ה"מזיק" לגרר שפטור [כיון שההצק לפנינו הוי מזיק טוען נגד מה שנראה לפנינו], אכן הפנ"י נקט דעל ה"מזיק" להביא ראיה.

ובאמת בעין הך נפק"מ מצאתי בספר "אבן האזל" עצמו [פ"ג מנזק"מ ה"ז] נכה"ג שהזהמה הזיקה יש לשומר ספק האם שמר כדינו או לא [יעו"ש ש שמולה האי גונגא צפונתח הרמז"ס והרא"צ ד], וז"ל:

דאיכא חייבו תשלומין ע"כ דאיכא חייבו שמירה, דלוי החייבו שמירה לא היה נחייב בתשלומין כל עיקר, ודו"ק. נמצא דהנפק"מ בין "נוסח העולם" ל"נוסח החדש" הוא אס הגמ' זנחיס הנ"ל הוא סמירה להלד קמא דחייבו מזיקין ניבע מכה "ממון המזיק" או לא, דלפי הגמ' הגאון ר' חיים קניבסקי זצ"ל שנקט כ"נוסח העולם" לא אחיא הגמ' שפיר רק לפי דר' השו, אמנם לפי הגמ' מו"ד הגר"ם ד"ק שלי"ב"א הגמ' א"ש אליכא דכו"ע.

כמה נפק"מ ב"הקורה הידועה" זה

שכח"ל ה' נפק"מ בחקירה הידועה זו:

א) הדין כמז נ"מ היכא דבשעת פשיעה היסה הבהמה "שנו", וקודם ההצק נפיעל הפקירה הבעלים. דאי אזלי כהלד דתלוי ב"ממון המזיק", א"כ הכל תלוי בשעת ה"הצק נפיעל", וכיון דבשעת ההצק הי הפקיר הוי דינו דפטור, דלא נתייחס אללו כנל אכן להלד ד"הפשיעה" המחייבת, א"כ דיינק נתר שעת הפשיעה, וכיון דנעת הפשיעה עדין היסה שלו איכא סיבה לחייבו, ולא אכפ"ל דהפקירו אח"כ.

ב) חידושי רבי שמואל [ב"ק סימן א'] מדיק מהגמ' לקמן דף י"ג דהמפקיר שורי קודם שהזיק פטור, דלא נחלקו גמ' אלא נכה"ג שגמ' ואח"כ הפקיר, ומשמע דהמפקיר ואח"כ גמ' לכו"ע פטור. אמנם הכי מדברי הירושלמי [פרק המניח הל"ב] שחלק על הנבלי יס"ל דהמפקיר ואח"כ גמ' חייב, והיה ר' שמואל פלוגתת הבבלי והירושלמי בב' צדדי ה"הקירה הידועה"

נפק"מ של "ספק שמירה", דנשלמה אם נקטינן ד"כח הממונ" לחוד מחייב ושמירה היו פטור לדדי בעלמא, שפיר אפשר לקיים הך נפקותא, אמנס לפי ה"נובח החדש" שקבענו דאפי' להגד ד"ממונ המזיק" המחייב מ"מ הא מיהא בעינן "דין שמירה" כדי להתחייב על הממונ, דכל האחריות על ממונו לא נובע רק משום ד"נדרו לשמור", אבל כל כמה דיש לנו ספק אם עשה שמירה נמצא דעל הגד דאיכא שמירה א"כ חקר בעיקר המחייב להתחייב על ממונו, ואם שמר כדון אין שום סיבה לחייבו על הזיקת ממונו ומימלא ליכא כלל "דאי מחייב" אלא "ספק מחייב", דעל הגד ששמר כדון נחבטל כל עיקר סיבת המחייב, נמצא דלשני הנדדין על הנזק להביא ראיה, וכעין דחייב רבי שמואל הנ"ל

ובאמת יעוין להלן [סימן י"ד] שהזכיר בו"ד הגר"מ דיק שליט"א מדברי החוס' [דף כד. ד"ה השתא] ד"חס" היו סוג מזיק מחדש שחייב בלי חיוב שמירה כלל אלא מצד "חיוב התורה" לאחשביה כמזיק אף בלי חיוב שמירה כל עיקר, ולפי"ז הוציא דין מחדש בגמ', דבאופן דאיכא ספק שמירה דבפשטות נחבאר בנמוק"י דהוי ספק בעיקר המחייב ועל הנזק להביא ראיה דחייב, אמנס חלוק צוה דין מועד מדין חס, דרק גבי מועד על הנזק להביא ראיה, משא"כ גבי חס על המזיק להביא ראיה דיש לו פטור, ודו"ק.

ג) ה"נפק"מ הירועה" המבואר ב"אבן האזל" שנבט"ל, שכתב דהנפק"מ היכא ש"איש אחר" שמר על הנהמה כראוי, ואח"כ הלכה הנהמה והזיקה, האם הבעלים חייבים או לא. דלהגד דה"א שמירה" הוי המחייב, א"כ

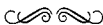
"דאם שמירה הוה פטור, י"ל דמספק ג"כ אפשר לחייבו, כיון דהחיוב ודאי והפטור הוה נספק", עכ"ל. משא"כ אי נימא כהגד דה"א שמירה" גופא המחייב, א"כ היכא דמספקינן אס פשע הוי ספק בעיקר המחייב ופטור. ומשל לזה הוה, בגוונא שודאי פשע השומר אלא דמספקינן האם הוי "שמירה בצעלים", דדין "צעלוי עמו" הוי פטור, נמצא דאיכא "ודאי מחייב" רק ספק האם איכא "פוטר". ונמצאת יש לחלק בצמצום בין הגוונא ששומר טוען ששמר בודאי אלא שיש לנזק ספק, לבין גוונא שהשומר עצמו מקופק אס שמר כדון, ואכמל"צ].

אמנם ב"חידושי רבי שמואל" כתב לרחות כל הך נפק"מ הנ"ל, עפ"י מה שקבע בעיקר לדדי החקירה, דלשני הנדדין ה"פשיעה בשמירה גורמת החיוב", ולא מסתפקים אלא על פרט אחד, דלגד אי עגס הפשיעה לחוד הוי סיבה לחייבו בנזק אע"פ דאין זה "ממונו", ולא בעינן "ממונו" אלא להיבי תימלא בעלמא כדי שימחייב בשמירתו, ואילו לגד צ' אינו מתחייב בפשיעתו אלא על "מעשה ממונו", וכמו דבן מבואר בחידושי רבו הגרשש"ק דלכו"ע ה"פשיעה" הוי "תנאי בהמחייב". ולפי"ז נפק"מ הנ"ל שיש ספק לניזק אס שמר הצעלים כדון, א"כ לשני הצדדין על ה"ניזק" להביא ראיה, כיון דהוי ספק "בעיקר המחייב" אס פשע הבעלים או לא, דלפי"ד רבי שמואל יוצא דלכו"ע ה"פשיעה" הוי תנאי צ"עיקר המחייב".

ובמדומה לן שגם בנפק"מ זו שמעתי ממנו"ד הגר"מ דיק שליט"א שכבר שנים רבות מפסק בעיקר הך

תשלומין. ומבואר מהמפרשים דאיסור מוּזק נלמד מקרא בפנ"ע [ע"י מש"כ לעיל], ודלא בהגרב"ד דהמקור לחיוב שמירה נלמד גופא מחיוב תשלומין, וקודם שילפינן החיוב תשלומין אכתי לא ידענו איסור מוּזק.

ויפה העירי תלמידי הבה"ח שלום אלי' הלוי פויבער נ"י, דבאמת אף לולא הך דיוק בלשון התום' "שהוא", יש לדקדק כן מדברי הגמ' לקמן (ג:) מיניה וביה, דקאמרה מ"ש הך דמוּזק ושמירתן עליך, הני נמי ממוּזק ושמירתן עליך - פי' דכיון דתרווייהו ממוּזק ושמירתן עליך, א"כ כמו דגבי אש ממש חיוב בתשלומין, כמו"כ נמי אבנו סמינו ומשאו שהיוק צהדי דקאזלי יחיובו בתשלומין - הרי לכא' מבואר מעטס דברי הגמ', דכגזר ידענו דין ושמירתן עליך אף קודם שידענו חיוב תשלומין, שהרי אנו גופא קא דינינן האס איכא חיוב תשלומין בתולה [גרש"י דאי לא כיו"צ פטור לגמרי] ומ"מ נקטינן בפשטות דיש חיוב שמירה. וכמדומה לי שכבר העיר צוה בחי' הג"ד ל"ב מאל"ן בשם הגרש"ש"ק.

ביאור בדעת רש"י שם"ל דכח אחר מעורב בו
הוי חומר

הנה רש"י (ג:) פי' כח אחר מעורב בו צוה"ל, "והוא ליה לאסוקי אדעמיה", עכ"ל. ומבואר דאחא לאשמעינן שצריכינן להזהר זה ולשומרה, ומבואר דכא"מ הוי "חומר" לצריך שמירה ימירה, ודלא כמ"ש התום' כן דהוי "קולא". ולפי"ז צ"ע על רש"י צ"י ראיות של חוס' דמבואר דכח אחר מעורב בו הוי קולא.

תמיהה על שלא הביא תוס' ראיה מהמשנה
דכח אחר מעורב הוי קולא

תור"ה ולא זה חס שיש צהן רוח חיים וכו', תום' מייתי צ"י ראיות, ד"כח אחר מעורב צו"י אינו חומר"א מלד שיש כח חילוני המסייעו, אלא אדרבה הוי "קולא" מה דאין לאש כח עזמי להויק, אלא צריכה סיוע וחזוק מכח חילוני של הרוח. (א) מהא דלא תני במתני' לא הרי האש כהרי שור ומצעה. (ב) מהא דלא אמרינן לק' (י.) דחומר צאש מבשור הוא מלד שכה אחר מעורב צו.

והעירני יחדי הג"ד יעקב גינזבערג שליט"א בשם ש"ב הג"ד עקיבא יואל שריבער שליט"א ר"מ בשיבת אור תורה לייקוואוד, דהנה הבהרה"ם ציאר לעיל, דכוונת מתני' צהא דאש אץ צו רוח חיים - היינו הך סברא גופא של כח אחר מעורב בו, דהיינו כח אחר מעורב בו גופא הוי "קולא" מה שאינו יכול לליך בפנ"ע לולא הרוח מסייעו. והק' הנ"ל, דלפי"ד הבהרה"ם צ"ע אמאי לא הביאו התוס' ראיה ממשנה מפורשת דכח אחר מעורב בו הוי "קולא", דכפשוטו הך ראיה עדיפה מהך שהביא התום', בגלל דהא מן צהדיא במתני', וצ"ע.

ראיה מהגמ' ובתוס' דחיוב שמירה לא ילפינן
מחיוב תשלומין

עוד יש לדקדק בלישנא דהתום' שכמנו "משום שהוא ממוּזק ושמירתן עליך" וכו', דמשמע שהך דינא ד"ושמירתן עליך" אינו דבר הנלמד צילפוסא כמו עטס חיוב תשלומין, אלא דדין שמירה הוי "מציאות" כמו ממוּזק אף קודם הילפוסא דאיכא חיוב

ובאמת יעוין ברשב"א לקמן (ה:) שמישב, דאין כוונת רש"י דכח אחר מעורב נו הוא חומרא דבאש טפי מ"שור", דזה פשוט דשור עדיף מאש דזה שא"ל שום סיוע וחיווק מן החזן. אלא דמ"מ כוונת רש"י למימר, דכח אמ"נ הוא חומרא הן מלד כח האש עצמה והן דעדיפה מצור [ורק משור לא עדיף]. היינו שלא חסיק אדעתך למימר, דכמו דאש מניח אדם אכן על שלחן ובה אש אחר ונטולו והזיק דאש חייב, דהזיק השני לא שייכא כלל להראשון שהניחה מעיקרא. כמו"כ נמי הוא ס"ד דה"ה אש, כיון דהאש מלד עצמה אין נטויה לזו ממקומה, א"כ אין צריך להתחשב כלל דזה שהרוח מוליכה לעבר מצירו. וזה אחא רש"י לאשמעינן דאל תאמר כן, דכיון דדרך העולם היא שיש רוח מצויה, א"כ שפיר צריכין להתחשב דזה שרוח מצויה ומוליכה האש לרשות אחרת. ומהאי טעמא נמי עדיפה אש מצור – דזה דסוכ"ס בצירוף הרוח הוא אש הולך ומזיק, משא"כ צור, אבל לעולם אין כא"מ סבא להעדיף אש יותר מ"שור".

ה"חקירה הידועה" האם חיוב תשלום הזיק הוא משום ממון המזיק או משום אי שמירה

הנה בחי' ר' נחום ציאר את פלוגתא התוס' ורש"י האם "כח אחר מעורב בו" הוא חומרא או קולא, דתלוי בחקירת אחרונים הידועה בגדר הדין חיוב תשלומי צעלים על מקן [ע"י חי' הגרשש"ק כאן סי' א', ואבן האול פ"א ממק"מ בסופו, ובחי' ר' שמואל, ובגרנ"ם, ועוד ועוד], האם חיובו מלד "ממון המזיק" – דהיינו זה עצמו שממונו מזיק הוא סיבה לחיוב, אלא דאש שמר כראוי חל "פטור" אגבא. או"ד דהחיוב מתחיל ע"י הפשיעה,

ד' נפק"מ ל"חקירה ידועה" זו

ואמרנו ד' נפק"מ לחקירה הידועה זו: חיוב הגרשש"ק כחב נ"מ האם הפשיעה

פשיעה היחה הבהמה "שלו", וקודם החזק בפועל הפקירה הבעלים. דאי אולי כהלד דתלוי ב"ממון המזיק", א"כ הכל תלוי בשעת ה"הזק בפועל", וכיון דהוי הפקר פטור, דלא נתייחס אללו כלל. אכן להלד ד"הפשיעה" המתייבנת, א"כ כיון דבעת הפשיעה עדיין היחה שלו, א"כ הוי סיבה לחיוב, ולא אכפ"ל דהפקירו אח"כ.

(ב) בחי' ר' שמואל יש נ"מ, היכא דמספקינן האם הבעלים שמרו כראוי או פשעו, על מי להביא ראייה. דהכלל הוא המוציא מחיובו עליו הראיה, והשאלה היא מי מוחזק ומי מוציא. דלהלד דחיובו מלד "ממון המזיק", א"כ חייב כשממונו הזיק חל עליו חוקת חיוב, אלא דהשמירה הוי פטור, וא"כ על הבעלים להביא ראייה דיש לו "פטור" של שמירה. משא"כ אי נימא דכל החיוב מתחיל רק ע"י ה"אי שמירה", א"כ כל זמן שלא יודעים בדאי שהבעלים פשעו, אין כאן סיבה לחיוב, דהוי ספק אם מתחיל החיוב, ועל החזק להביא ראייה שהבעלים פשעו כדי לחייבם. ובאמת בעיקר האי דינא מצינו דנחלקו הפנ"י והחזו"א דזה, על מי מוטל להביא ראייה.

(ג) באבן האול שם כחב נפק"מ, היכא ש"איש אחר" שמר על הבהמה כראוי, ואח"כ הלכה הבהמה והזיקה, האם הבעלים

ושפיר חל חיוב שמירה על צעלים. ועי' בשיעורי ר' אלי' ברוך פינקל שפקפק על הן מלייה של רבי נחום, יעו"ש.

סתירה בדעת התוס' ברא, דבתוס' נ': מבואר
ד"אי שמירה" המחייב

אכן לפי"ד רבי נחום יואל, דשיטת התוס' היא להחייב תשלומין מלד "ממון המזיק" קאמיין עלה. וז"ע מדברי התוס' עצמם לקמן (נו: ד"ה פשיטא), שכ' למצואר בסוגיא, דגולן שגול בהמה והזיק חייב הגולן בתשלומי הזיק של הבהמה הגזולה, וז"ע הרי אין הבהמה שלו. וכתבו התוס' צ' תירוט, וצחי' קמא כתבו, דסברא היא כיון דציד הגולן לשמרו, א"כ נעשה במקום הצעלים וחיובן בשמירה, יעו"ש. ואי נימא בר' נחום הני, דשיטת התוס' היא דחייב מטעם "ממון המזיק", א"כ האיך כתבו התוס' לק' דגולן חייב בשמירת הבהמה אע"פ ש"אינו שלו", הרי ליכא "ממון" הצעלים לחייבו.

ובכו כן קשה נמי מעוד תוס' שם אהא דמעמיד בהמת חבירו על קמת חבירו חייב, ונתקשו הראשונים מכח איהו מזיק חייב, הרשב"א כתב דחייב מטעם "אלס המזיק" [יעו"ש בגליון הגר"א על הדף], אכן תוס' שם (ד"ה המעמיד) כתבו, דחייב מטעם "שן ורגל", דאע"פ שאינו שלו חייב מטעם ש"הוא עשה ההזיק", דוגמת אש שחייב אפי' אין הגחלת שלו, מלד מעשה וילירת ההזיק. וגם צוה תיקשי כ"ל, הרי שי' התוס' היא דבעי' "ממון המזיק" ניי לחייב בתשלומין, וא"כ איך שייך לחייב גולן או מעמיד "בהמת חבירו" בתשלומי נזק, הרי בתרווייהו איכא חסרון דאין הבהמה "ממון" כלל.

חייבים או לא. דלהלד דה"אי שמירה" הו' המחייב, א"כ צה"ג א"א לחייבו, כיון דסוכ"ס הבהמה היטה במנצ של "שמירה". דלאחר שהיא כבר שמורה ע"י אחר, אין על הצעלים מידי להוסיף מו טפי, דהא כבר הו' במנצ של שמירה. משא"כ להלד ד"ממון המזיק" מחייב והשמירה הו' "פטור", א"כ כדי שיחול "פטור", צעין מהגברא שמירה "צפועל", ולא אהי לן מה שהבהמה שמורה ע"י אחר, כיון דסוכ"ס הצעלים עצמם לא שמרו בפועל.

(ד) מכו בפי בני הישיבה עוד נפק"מ צדינא דקלנד"מ, היכא דנשעת "פשיעת צעלים" [שלא שמרו וצאה הבהמה מהדיר] המחייבו הצעלים בחיוב מיתה [כגון שהרגו אלס], האם חל פטור קלנד"מ על הזק הבהמה. דלהלד ד"ממון המזיק" המחייב, אזלי' בחר שעת הזק צפועל, כיון דלא חל חיוב תשלומין לצעלים, וליכא פטור קלנד"מ. משא"כ להלד ד"אי שמירה" מחייבת, אזלינן בחר שעת פשיעה ואיכא דין קלנד"מ [וכן כתב בשיעורי רבי אלי' ברוך זצ"ל].

פלוגתת רש"י ותוס' אי כה אחר מעורב הו' קולא או חובטא תלויה בחקירה הג"ל ולפי"ו ביאר ר' נחום פלוגתת רש"י ותוס', דתוס' ס"ל כהלד דממון המזיק המחייב, וכיון דכח אחר מעורב יש חסרון דאין ממנו פועל הכל אלא נרץ חזוק וסיוע מבחוק ע"י הרום, להכי כח אחר מעורב הו' קולא, דלפי תוס' מסתכלים על כח הממון עצמה. משא"כ רש"י ס"ל דלא אכפ"ל דיט סיועה של רוח מבחוק, כיון דסוכ"ס עיקר המחייב הוא ה"אי פשיעה", ולמעשה צלירוף הרום יש יותר פשיעה דהו"ל לאסוקי אדעמיה,

דוק ומשכח. וכגון הנפק"מ של ר' שמואל ריזבובסקי ז"ל, היכל שיש ספק אם צעלים שמרו או לא, להלכז להחיוז מתחיל חיקף מזד מה שצדו לשומרה, ושמיירה היו "פטור", א"כ היו ודאי חיוז וספק פטור. משא"כ להלכז לחיוז מתחיל רק צעמ הפשיעה, א"כ היו ספק אם התחיל כלל החיוז או לא.

אלא דשאלתי את פי הג"ר רפאל הערצקא שלי"ט א דא"כ לכאז קשה על ע"ס הגמ', דמבואר דצהפקיר ואח"כ הו"ק לכ"ע פטור, ולפי"ד התום' חיפול חיוזא מזד ד"צידו לשומרה". ותי לי הג"ל עפי"ד הברב"ש סי' א' שכתב יסוד דיש דין חדש דכדי להתחייב צריך להיות "צעל הממון", יעו"ש.

ביאור דברי תוס' דהאר"ך להגדיל תורה
והאר"ך

בא"ד "והתנא האר"ך להגדיל תורה ויאדיר" - פי' נתקשו התוס', דכדי לקבוע כל תכונה המיוחדת של כל מזיק ומזיק היו מזי למימתי כל התכונות צפ"ע חיקף ומזד בלא שום קושיא ותירוז וימי זה מזה, אלא לימתי צהדיא: שור - כוונתו להזיק, שן - הנאה להזיקה וכדומה, ואמאי הוצרך התנא למימתי כלל בצופן של קשיא ותירוז, דלא לימתי שן וימימי צמה הנד מרגל. אלא ע"כ דכדי "להגדיל תורה ויאדיר" עדיפא למינקט בצופן קושיא ותירוז, כדי להוציא החומרא והתכונה של כל מזיק ומזיק, מלמימתי סתם כל התכונות צזה אחר זה.

נוסח חדש ממו"ר הג"ר מרדכי דיק שלי"ט א
בחקירה הידועה

ושמעתי מפי מו"ר הג"ר מרדכי דיק שלי"ט א, דמתמת הקושיות הג"ל צדנרי התום', מוכרחין לומר את הנפק"מ הידועה צנוסח אחר. דלשני הצדדים ליכא צד צעולם דהחיוז משלומין קאמי מכה תורת ממון גרידא דוגמת "לכס" בצחרוג, דלכו"ע החיוז משלומין קאמי מכה ה"דין שמיירה", וכמו לחיוזין דגולן חייב צתשלומין, אע"פ שאין לו שום תורת ממון צגזה ווא"א לו לקדש אשה צנהמה הגזולה. אלא דאעפ"כ מצינו לחקור החקירה צנוסח זה: א) האם זה גופא ש"צידו לשומרה" ונעשה "אחראי" על שמירת החפץ, מספיק כדי לחייבו מיד צחיובי משלומין [נאפי' קודם פשיעה צפועלן], אלא דאם הגולן שמרו כראוי, חל "פטור" על הגצרא ופטור. צ) או"ד זה עצמו שצידו לשומרה ואחראי על צהמה הגזול, עדיין לא מספיק כדי לחייבו צתשלומין. אלא דכל החיוז מתחיל מכה ה"פשיעה" וה"אי שמיירה", אבל קודם לכן, לא התחיל שום חיוז מזד הימות "צעלים ואחראי" על החיוז.

לפ"ו נסתלקה הנפק"מ של רבי שמעון שקאפ
דכשהפקיר קודם החיוז פטור

ולפי הנוסח של מו"ר הג"ר מרדכי דיק שלי"ט א בחקירה הידועה, נסתלקה הנפק"מ של הג"ר שמעון שקאפ וצ"ל צצדדי החקירה, דלהג"ל יואל, דאין שום צד צדעין ממון צפועל כמו לכס בצחרוג, וממילא לשני הצדדים לא אכפ"ל "שהפקיר" הצהמה ואינה שלו, דסוכ"ס אכתי היו צעלים ואחראי על החיוז מזד מה "שצידו לשומרה" וכמ"ש התום'. ולא נשאר לן אלא הג' נפק"מ אחרוני,

קדשי קדשים פרק ששי זבחים

סו.

עין משפט
גרי כצורה

א א מ פ"י מהלכות
פסולי המקדשין הלכות
ז:
ב ב מ"ט טס הלכות:
ג ג ד מ"ט טס הלכות:
ד ד מ"ט טס הלכות:

שיטה מקובצת

[6] אלא בעתה גבי בור
כ"י. וא"ת (6) כ"י וי"ל
דהא דרביש לא יבדיל
דאינו צריך להבדיל ויינו
משום דלדס הוא צריך
לעשות התהא והמייזי
וא"כ סבא לומר דרבי
הבדלה בחטאת יותר
מבעולה דבעולה איכא
כי אם מייזי ככלד ולכן
קאמר לא יבדיל דאין
צריך להבדיל אבל אם
רצה סבדיל ולהכי פירן
אלא בעתה כ"י דאי
כפשוטו לאשמעינן
דצריך לכסותו פשיטא
דיכון דחפרו צריך
לכסותו ומשני הכי
השתא כלומר גבי בור
כיון דכתיב בעל הבור
ישלם אלמא צריך
לכסותו ומ"מ כתב ולא
יכסנו לספור דברים
כעלמא דאם לא כסו
חייב והא דרשנין לא
יבדיל לומר דאינו צריך
להבדיל לאו משום דהוי
ס"י סבדיל כמסבא
כרס"ד אלא משום
דכתיב כתיב והקריבו
[3] לא יבדיל למה
לי. לפוס דריטא נזאח
דחייב כיון דכתיב
הקריבו לחלק בענין
מליקה איכא מילא
ידעינן דבטחא לא
יבדיל אלא כסיון חייב
אבל לא יבדיל משני
סימנין בענין מליקה
דעולה וא"כ על כרחן
אתא לא יבדיל לומר
דאי"צ להבדיל וקשה
דאי"ל לא הוי כתיב לא
יבדיל היכא הוי ידעינן
בעולה דעבדו שני סימנין
איפוך אגא ואימא
דבטחא עבדו שני
סימנין ובעולה סימן אחד
ואי משום דרשנין
בעולה וקל והקטיר מה
הקטרה הראש בעצמו
וגוף בעצמו או אינו בעצמו
לראש"י קיימין ובפ"ק
דחולין משעבד רבא"ב
לית חן הקישא
דקאמר התם דבעולה נמי
כשואו אחוה בראש בגוף
כ"י והיקשא דמליקה
להקטרה מוקי ליה לומר
מה הקטרה בראשו של
מוכב כ"י כדקאמר התם
לתיק דברייא דממשפט
ורש"י דחק ופי' בענין
אחר טכ"י כתיב בעולה
הקריבו ומייזי הדיש
ראש"י הבדלה בעולה
העוף וא"כ הא דכתיב
לא יבדיל בחטאת חייב

קיר המזבח ויש לומר דמשמע ליה דמתני' פוסלת ככל ענין אפי' לאחר
הוא"ל מדקאמר רבי אלעזר גר"ש שמעתי שמדליין והיינו דוקא
לאחר הוא"ל מכלל דרענן פליגי עליה ואמרי אין מדליין אם כן מתני'
דלא כותיה וא"ת [7] רש"י פ' חטאת העוף עשאה כמעשה עולה פסולה
וקאמר צנמרא דשני צנמרי אלימא

דשני צנמריקא נימא דלא כר"א גר"ש
דאי ר"א גר' שמעון הא אמר שמעתי
שמדליין בטחא"ת העוף מאי קשיא
ליה לרבי אלעזר גר"ש נמי משכחת
לה דהבדיל קודם הוא"ל כיון
דמוקמינן כמעשה עולה דשני צנמריקא
א"כ מלמא קמי כמעשה עולה קודם
הוא"ל ש"מ דליידי צין קודם הוא"ל
צין לאחר הוא"ל ועוד לר' אלעזר גר'
פדת ור"ש פן אליקים ורבי יימיה [8]
מכשר רבי אלעזר גר"ש אפי"ל קודם
הוא"ל דמפרשים לא יבדיל דקרא
אין צריך להבדיל ור"ת הגיה בגליון
בספרו על מילתא דר"ש פן אליקים
ומאי לא יבדיל דמשמע צין צנמרי
הוא"ל צין צנמרי מימיה אינו צריך
להבדיל ואם הבדיל כשר וכ"ש משתמנה
כל הדס ושצנין לקרא דליהוה דחיק
ומוקי אנכטיה דדוקא לא יבדיל
צנמרי הוא"ל אכל צנמרי מימיה דלדס
הוא צריך חי צני צנמרי לא צני
מדלי עכ"ל משמע שרואה לפרש
דצנמרי הוא"ל אסר קרא וצנמרי
מימיה צני למימר קרא דלון צריך
ותרוייהו משמעתי [9] מימיה [10] ור"ת
מדאפקיה קרא צנמרי לאו קדשי
דצנמרי הוא"ל יבדיל ולא יבדיל קדשי
צנמרי מימיה לא אמי קרא דמוקריבו

הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי

הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי

הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי

הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי

הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי

הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי

הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי

הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי

הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי

הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי

הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי

הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי

אין צריך להבדיל א"ל רב אחא בריה דרבא
לרב אשי [6] אלא מעתה גבי בור דכתיב [7] ולא
יכסנו ה"נ דאין צריך לכסות הכי השתא
התם כיון דכתיב [8] בעל הבור מכרי כתיב
והקריבו חלק הכתיב בין חטאת העוף לעולת
העוף [9] לא יבדיל למה לי ש"מ אין צריך
להבדיל: מוציא דם הגוף: ת"ר [10] עולה אע"פ
שמוצה דם הגוף ולא מוציא דם הראש יכ"פ
(6) מוציא דם הראש ולא מוציא דם הגוף ת"ל
(7) הוא מאי תלמודא אמר רבנא מסברא
(8) רוב דמים בגוף שכוחי:
(9) הדרן עלך קדשי קדשים

הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי

הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי

הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי

הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי

הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי

הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי

הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי

הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי

הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי

הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי

הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי

הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי

הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי
הוא"ל צני צנמרי מימיה צני צנמרי

(6) ללמדנו ז"ק. (7) מנייה
דמלפסיה קרא ז"ק.
(8) דף טו: (9) ז"ל וסברי
מנייה כ"י וכן הוא במס'
העוף דף טו: ד"ה וא"ת
כ"י וע"פ (8) ז"ל ומיזי
רענן דמתני' לא אסר
למימר ל"ה דכתיב
מעכב כ"י ז"ק. (1) ללמדנו
וסבירה ז"ק.

הנהגות הב"ה

(6) גבי יטול א"ש
שמיעה דס הראש:
(7) כ"י מסתמא רוב
כ"ל אוח ד' נפקת:
(8) רש"י ד"ה מכדי וכו'
כלומר מאי קמ"ל:

תורה אור השלם

(א) וכו' ופתח א"ש בור
או פי' יבדל איש פו
ולא יכסנו ופ"ל שפ"ה
ש"מ או תמור:
(ב) בעל הבור יתעלה
בפ"ק ויבדיל ופ"ל
(ג) ויבדיל ויבדיל ויבדיל
(ד) ויבדיל ויבדיל ויבדיל

(א) וכו' ופתח א"ש בור
או פי' יבדל איש פו
ולא יכסנו ופ"ל שפ"ה
ש"מ או תמור:
(ב) בעל הבור יתעלה
בפ"ק ויבדיל ופ"ל
(ג) ויבדיל ויבדיל ויבדיל
(ד) ויבדיל ויבדיל ויבדיל

(א) וכו' ופתח א"ש בור
או פי' יבדל איש פו
ולא יכסנו ופ"ל שפ"ה
ש"מ או תמור:
(ב) בעל הבור יתעלה
בפ"ק ויבדיל ופ"ל
(ג) ויבדיל ויבדיל ויבדיל
(ד) ויבדיל ויבדיל ויבדיל

(א) וכו' ופתח א"ש בור
או פי' יבדל איש פו
ולא יכסנו ופ"ל שפ"ה
ש"מ או תמור:
(ב) בעל הבור יתעלה
בפ"ק ויבדיל ופ"ל
(ג) ויבדיל ויבדיל ויבדיל
(ד) ויבדיל ויבדיל ויבדיל

(א) וכו' ופתח א"ש בור
או פי' יבדל איש פו
ולא יכסנו ופ"ל שפ"ה
ש"מ או תמור:
(ב) בעל הבור יתעלה
בפ"ק ויבדיל ופ"ל
(ג) ויבדיל ויבדיל ויבדיל
(ד) ויבדיל ויבדיל ויבדיל

(א) וכו' ופתח א"ש בור
או פי' יבדל איש פו
ולא יכסנו ופ"ל שפ"ה
ש"מ או תמור:
(ב) בעל הבור יתעלה
בפ"ק ויבדיל ופ"ל
(ג) ויבדיל ויבדיל ויבדיל
(ד) ויבדיל ויבדיל ויבדיל

(א) וכו' ופתח א"ש בור
או פי' יבדל איש פו
ולא יכסנו ופ"ל שפ"ה
ש"מ או תמור:
(ב) בעל הבור יתעלה
בפ"ק ויבדיל ופ"ל
(ג) ויבדיל ויבדיל ויבדיל
(ד) ויבדיל ויבדיל ויבדיל

(א) וכו' ופתח א"ש בור
או פי' יבדל איש פו
ולא יכסנו ופ"ל שפ"ה
ש"מ או תמור:
(ב) בעל הבור יתעלה
בפ"ק ויבדיל ופ"ל
(ג) ויבדיל ויבדיל ויבדיל
(ד) ויבדיל ויבדיל ויבדיל

(א) וכו' ופתח א"ש בור
או פי' יבדל איש פו
ולא יכסנו ופ"ל שפ"ה
ש"מ או תמור:
(ב) בעל הבור יתעלה
בפ"ק ויבדיל ופ"ל
(ג) ויבדיל ויבדיל ויבדיל
(ד) ויבדיל ויבדיל ויבדיל

(א) וכו' ופתח א"ש בור
או פי' יבדל איש פו
ולא יכסנו ופ"ל שפ"ה
ש"מ או תמור:
(ב) בעל הבור יתעלה
בפ"ק ויבדיל ופ"ל
(ג) ויבדיל ויבדיל ויבדיל
(ד) ויבדיל ויבדיל ויבדיל

(א) וכו' ופתח א"ש בור
או פי' יבדל איש פו
ולא יכסנו ופ"ל שפ"ה
ש"מ או תמור:
(ב) בעל הבור יתעלה
בפ"ק ויבדיל ופ"ל
(ג) ויבדיל ויבדיל ויבדיל
(ד) ויבדיל ויבדיל ויבדיל

(א) וכו' ופתח א"ש בור
או פי' יבדל איש פו
ולא יכסנו ופ"ל שפ"ה
ש"מ או תמור:
(ב) בעל הבור יתעלה
בפ"ק ויבדיל ופ"ל
(ג) ויבדיל ויבדיל ויבדיל
(ד) ויבדיל ויבדיל ויבדיל

קצח

שיח

זבחים

השדה

חמה מנ"ל והוא מפורש בתו"כ אחרי פרק א':

ל"ד א' ההוא לַמְצוּחַ, פירש"י וחי' רשות ול"ע ממחני' דפ"ג דמע"ש הלוקח חי' לזבחי' שלמים ואולי דוקא צעולות קאמר, אצל ל"ע עוד ממחני' דשילבו תמורה וכן חי' שנשחטה בעזרה תשרף ועי' חולין פ"ה ז':

ל"ה ב' ומודה ר"ע בעולת נקבה כו', ל"ע הא כל שצמח כשר אם עלו לא ירדו ועולת נקבה כשרה צמח כדאי ע"ז כ"ד ז' (ואע"ג דגם חי' כשרה צמח כדלקי) קט"ו ז' אע"ג דודאי ירדו התם דוקא לצ"ג כשרה ולא לישראל כמ"ש תוס' בחולין כ"ז ז' ד"ה והציא):

אם אפשר לפנה שיחשוב על כהן אחר כחצתי צזה בערות לסוטה י"ע א':

ל"ח ב' זרות כו' כתהלתן, מצואר צהדיא דזר השופך שיריים פעור דלא כתפא"י צהקדמתו חומר צקדש שכי' דחייב מיתה:

מ"ב א' ד"ה כגון, חד בשביל שיריים, ל"ע דלקי נ"צ ז' מצואר דלדברי האומר שיריים מעכצין מציא פר אחר ומתחיל צתחלה צפניס שאס אין הזאה אין שיריים וא"כ צריך להתחיל צתחלת צין הצדים וא"כ ליכא אלא ג' פריס:

מ"ג א' תד"ה הקומץ, ותימא הוא אם לא יתחייב בשירי הדם כו', לכאוי גי דהא דמתורין לשפיכת שיריים לא מיקרי יש לו מתורין דשפיכת שיריים אינה מלוה כמו הקערת אימורין שצריך להמתין שיתורנו ואינו אלא לאחר שנשפך הדם ממילא נשאר שיריים ואמרה תורה לעשות צהן מלות שפיכה וכ"ז שלא נזרק הדם אין כלל שיריים ולא דמי לכל בני דהשיב צמתני' דדו"ק, ואפי' למש"כ התוס' לקי נ"ג ז' ד"ה העולה פי' צ' ד"ה כגון דהמלוה להשאיר שיריים מ"מ י"ל דלא מחרי מתיר אלא שלפני הזריקה

ל"ט שיריים כלל ואין המליחות של שיריים רק אחר הזריקה ולא משום שהוא המתיר:

מ"ד א' והלא אדם מביא כו', יל"ע לפי מה דאי' בתו"כ אמור פי"ד ה"ע אם קדמה מנחה לעולה פסולה ואם קדמו נסכים לזבחים פסולים וכ"ה צספרי זוטא פי' שלח צפי' נסכים סי' ג' א"כ אפי' מציא עד י' ימים מקרי הזבח מתירו וי"ל, ועי' תמורה י"ד א' ולא צאחריות נסכיבהן אצל חייצין כו' ואי אין נסכים לפני הזבח אמאי חני ולא צאחריות נסכיבהן הא לא יתכן כיון שאין קרבן ויש לדחות ועי' ירו' ס"פ לולב וערבה לענין ניסוך המים הקדימן לזבח כו' ועי' תענית ז' ז' תד"ה איצטרא (ולכתחלה פשיטא שאין להקדים נסכים לזבח כמ"ש צהדיא צמנחות מ"ד ז' יומא ל"ג א') ועי' צקה"י תענית סי' א':

נ"ה ב' תד"ה גובהה, שהיטה היתה מיושב, ל"ל דל"ד דאין ישיבה בעזרה אלא ר"ל כפוף כלפי הבהמה כמש"כ לעיל ט"ז א' ד"ה מיושב, ולמש"כ ציומא כ"ה א' ד"ה אין א"ש:

ס"ד ב' רש"י ד"ה חי' מתמצה כו', עי' רש"ש שהקי' מלעיל ט"ו א' דלא פריך מעולה, ולעני"ד ל"ק דרק מחטאת פריך דאיכא קרא לפסול צעוף כמש"כ תוי' לקמן ס"ה ז' ד"ה הצדיל ולי"פ רש"י עלי' אצל מעולה לק"מ דדילמא צאמת לא פסלה צה מחשבה לר"ש:

ס"ו א' התם כיון דכתיב כו' עילוי' כו', מכאן ראי' דחייב נזיקין על שלא שמרו ולא שהשמירה פעור דאל"כ מאי משני, וגסתפקו צזה אחרונים ז"ל:

שם ב' תד"ה זאלא, וא"ת אי לא שני כו', עי' ציצמות ל"ג א' תד"ה אלא דצטופות לא אמרי' היתר מליקה: ע"ח ב' תד"ה דלי' עד סוף הדבור, ע"ל כ"צ א' תד"ה נתן ולע"ק:

עין משפט
נר מצוה

נה:

הכונם

פרק ששי

בבא קמא

מסורה
הש"ס

א א מ"י פ"ד מלכות מ"ק
מזון ה"א פ"ג ע"ג טו ס"א
ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג
ב ב מ"י ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג
ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג
ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג
ג ג מ"י ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג
ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג
ד ד מ"י ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג
ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג
ה ה מ"י ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג
ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג
ו ו מ"י ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג
ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג
ז ז מ"י ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג
ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג
ח ח מ"י ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג
ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג
ט ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג
י י מ"י ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג
ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג
יא יא מ"י ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג
ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג
יב יב מ"י ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג
ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג
יג יג מ"י ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג
ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג
יד יד מ"י ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג
ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג
ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג ט"ז ע"ג

הכונם צאן לדיר, זה היה ראוי לשנות לעיל נהדי מילי דשור
לדל היה לו להפסיק במילי דשור אלל אגז דהנא נפל
לגור והנאש מימיו תנא דמריה מילי דשור א"ג מילי דשור ראוי
לשנות תמילה קודם ששנה דייני שמריה וגם דייני אש היה ראוי לשנות
תמילה אלל אגז דהנא נפל דתנא קמא דין פומח וזכרה

הכונם "צאן לדיר ונעל בפניה כראוי ויצאה והזיקה פטור בלא נעל

בפניה כראוי ויצאה והזיקה חייב ינפרצה בלילה או שפרצה לסמים ויצאה והזיקה פטור הוציאה לסמים לסמים חייבין
הניחה בחמה יאו שמסרה לחרש שוטמה וקמן ויצאה והזיקה חייב ימסרה לרועה נכנס הרועה תחתיו ^הנפלה לגינה ונהנית משלמת מה שהניחה יורה כדרכה והזיקה משלמת מה שהזיקה יכניד משלמת מה שהזיקה ישמין בית סאה באותה שדה כמה היה יפה וכמה היא יפה ר' שמעון אומר ^באבלה פירות גמורים משלמת פירות גמורים אם סאה סאה אם סאתים סאתים: **גמ'** ת"ר לאיזהו כראוי ואיזהו שלא כראוי דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה זהו כראוי שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה זהו שלא כראוי א"ר מני בר פמיש מאן תנא מועד דסני ליה בשמירה פחותה ר"י היא דתנן ^אקשרו בעליו במוסירה ונעל לפניו כראוי ויצא והזיק אחר חם ואחר מועד חייב דברי ר"מ ר' יהודה אומר חם חייב מועד פטור שנאמר ואלא ישמרנו בעליו ושומר הוא זה ר"א אומר אין לו שמירה אלא סכין אפילו תימא ר"מ שני שן ורגל דהתורה מיעטה בשמירתן דאמר ר' אלעזר ואמרי לה במתניהא תנא ארבעה דברים ^בהתורה מיעטה בשמירתן ואלו הן בור ואש שן ורגל בור דכתוב ^בכי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור ולא יכסנו חם כסהו פטור אש דכתוב ^בישלם ישלם המעביר את הבער עד דעביד כעין מעביר שן דכתוב ^אובער בשדה אחר עד דעביד כעין ובער רגל דכתוב ושלה עד דעביד כעין ושלה ותניא ^אושלה זה הרגל וכן הוא אומר ^אמשלחי רגל השור והחמור ובער זה השן וכן הוא אומר ^בכאשר יבער הגלל עד תומו מעמא דעביד כעין ושלה ובער הוא לא עביד לא אומר רבה מתניתין נמי דיקא דקתני צאן מכדי בשור קא עסקינן ואתני ניהני שור כמא שנא דקתני צאן לאו משום דהתורה מיעטה בשמירתן לאו משום דכאן בקרן לא כתוב בה שן ורגל הוא דכתוב ביה וקמ"ל דשן ורגל דמועדין

הכונם, דהא נטרה ומאי הי ליה למענד: **הניחה בחמה**, מנערה לה שמשא ולא סגי ליה בנעילה כראוי דמוקמינן בגמרא דהיינו דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה: **נכנס הרועה תחתיו**, נפלה לגינה, באונס מנג צעלה הסמוך לגינת חבירו או שהימה רה"ר גבוהה מן הגינה ונפלה: **מה שהניחה**, לפי הנאחה ולא לפי הזיקה: **שמין בית סאה** באותה שדה, אין שמין את הערוגה לצדה מפני שמפקדי מיק ששמין אותה בכל שווייה ורחמנא אמר ובער בשדה אחר ודקסינן בגמ' מלמד ששמין אותו על גב שדה אחרת אלל שמין בית סאה באותה שדה כמה הימה יפה קודם שנאכלה ממנה הערוגה האתם וכמה היא יפה עכשיו והשמה לא משלם כולו דמיה דמי שולקם בית סאה כשהיא בתפוחתה אינו מולול בה בשלל הפסק רבונה אחת כי אם דבר מועט: **ר"ש אומר אבלה פירות גמורים**, שכבר ביטלו כל זרעין: **משלמת**, כל הזיקו והיכא שיימינן אגז שדה היכא דעדיין לא נגמרו: **גמ'** מאן תנא מועדין בשמירה פחותה כתיב, מני מהו דלאמר לאן שהזיקה שן ורגל הוא דהיינו מועד בתפילתו סגי לה בנעילה כראוי דהיינו שמירה פחותה כדלוקימנא רוח שחין מצויה לא קא"י קשרו שיכולה לעמוד ברוח מצויה ולי אתי בעליה. **לשור**: ונעל בפניה כראוי נרסי': **תם חייב**, דלל סגי ליה בפחותה ויעמנא דר' יהודה פסק שור שנמך ד' ור' (נעל 77 מה): **ר"א**, פליג אמריוהי דלילו ר"מ מיהו בשמירה מעולה סגי ליה ור"א סבר לית ליה נטירותא למועד: **הא כשהו**, אפי' פורחא ולא נעני עד לטעיס ליה צעפרא: **כעין מבעיר**, צעפשיה: **כעין ובער**, כעין שיאכילנה לנחממו צידים כלומר צעפשיה: **מתני נמי דיקא**, דטעמא משום דהתורה מיעטה אלל בקרן מועדת לאו כר"י ס"ל: **מדקתני צאן**, דלון הזיקה אלל כעין ורגל: **עסקינן ואתני**, כולו פירקי עד השתא: **פטור מדיני אדם**, קאכבר גרמא צנוקין פטור: **הפורץ גר**, וילאנה כהנמה וזכרה: **הכופף קמתו**, ללד הילוקה כדי שחצנר זה האש: **אי בכותל בריא בדיני אדם נמי נחייב**, מיהא אכותל דהא צידים עבד ^אל ואכנהמה ליכא למימנר דמתניב דהא מן פלוגה לטעיס פטור: **בכותל**

גמ' א' (ע"י חוק' לקמן מ: ד"ה נפלה ב') צ"ל לקמן מ: חוק' ד"ה שמין וטמין כ"מ ט: ד"ה שמין (א) נעל מה: לקמן ט: (ב) חוק' שנת נב. ד"ה פסקה (ד) נעל ג: (ה) (מספקתה שנועות פ"ג ע"ש)

הגהות הב"ח
(6) **תוס'** ד"ה עד וכו' ע"מ דאח"כ נמי:

הגהות הגר"א
[6] **רש"י** ד"ה אי בכותל כו' ואבמהמ כו'. ו"כ וכן פי' מוספות אלן ובספרדון אלל חנוט ע"י ד"ל דגם אכנהמה חייב ו"ל דמתני דעמ"ר במקוה ו"ל דמתני' והרמב"ם כו' דלף במקוה ממייב אלן משום דמתנין ותי' בגמרא כ"י ע"י סת"ם וס"ק י"א:

תורה אור

גמ' א' או א' נודע כי שור נגח הוא כמפולש שלשש ו"א ישמרנו בעליו שלשם ישלם שור תחת השור (והתורה יורה לו:)

(שמות 22, 10)
א' כי יפתח איש בור או כי יכרה איש בר ו"א יכסנו ונעל שפוח שור או חמור:

(שמות 22, 10)
א' כי יכרה איש שדה או ברם וישלח את בעירה בעירו ובער בישדה אחר מיטב שדרו ויטובב כרמו ישלם:

(שמות 22, 10)
א' אשירכם ויניע על כל מיטב משלחו ורגל השור (והחמור):

(שמות 22, 10)
א' לכן הניי מיטב ודעה א"ל ביה ויבאם והחבתי קרבכם משתין בקור עזור וקובו בישררא ובערתה אתי בית ובעם פאשר ובער תפיל עד תפיל:

(מכש"ה ד, י')

הוא ש"מ: תניא ^אאמר ר' יהושע ארבעה דברים העושה אותן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואלו הן הפורץ גדר בפני בהמת חבירו והכופף קמתו של חבירו בפני הדליקה והשוכר עירי שקר להעיד והיודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו: אמר מר' הפורץ גדר בפני בהמת חבירו ה"ד אילימא בכותל בריא ^בבדיני אדם נמי נחייב ^אאלא בכותל

מדלל כתיב ובערה ש"מ (6) דלדלס נמי קא"י: **אילימא** בכותל בריא בדיני אדם נמי לחייב, פי' אכותל דלכהמה ודאי לא מיחייב צפרינא גדר צעלמא דלון זה אלל גרמא צעלמא וי"ס כחמוצ כהן כהדיל אכותל ו"ת נהי דמייב אכותל נימא דפטור מדיני אדם קאי אכנהמה וי"ל דלל שייך למתני פטור מדיני אדם אס היה שום חיוצ או בנהמה או בכותל אלל כשמתרץ בכותל רעוב אע"ג דלון דומה שיחייב צדיני שמים על הכותל שהוא רעוב כל כך שיפול ברוח מצויה או אפילו ברוח שאינה מצויה מ"מ שייך למתני חייב צדיני שמים כיון שדבר שזאף חייב בו שמים בנהמה והשתא א"ש דקטע צפני צהמת חבירו ולא נקט הפורץ גדר על חבירו לטעמא דדיני לא מיחייב כדפרישית והא דקאמר לקמן מהו דמימא דכיון דלמסקר קאי מאי קעביד משמע דחייב צדיני שמים קאי נמי אכותל י"ל דה"ק כיון דלמסקר קאי שהבעלים מצויין לקטוריה שאל יפול על צני אדם ס"ד דלל הקודם צמזאה וזה וזין ליה להניח מלמסקר בשציל בהמת חבירו וצדיני שמים נמי לא לחייב קמ"ל אי נמי כלומר למסקר ולמיפל קאי: (וע"י חוק' מספרדון עו. ד"ה נקיון)

לילימא

